De heer van Hagen en zijne kinderen. Leerzaam lettergeschenk voor de Nederlandsche jeugd

H.M.C. van Oosterzee

bron
H.M.C. van Oosterzee, *De heer van Hagen en zijne kinderen. Leerzaam lettergeschenk voor de Nederlandsche jeugd*. De Gebroeders Abrahams, Middelburg ca. 1854

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/oost027heer01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. de Bibliotheek Zuid-Kennemerland

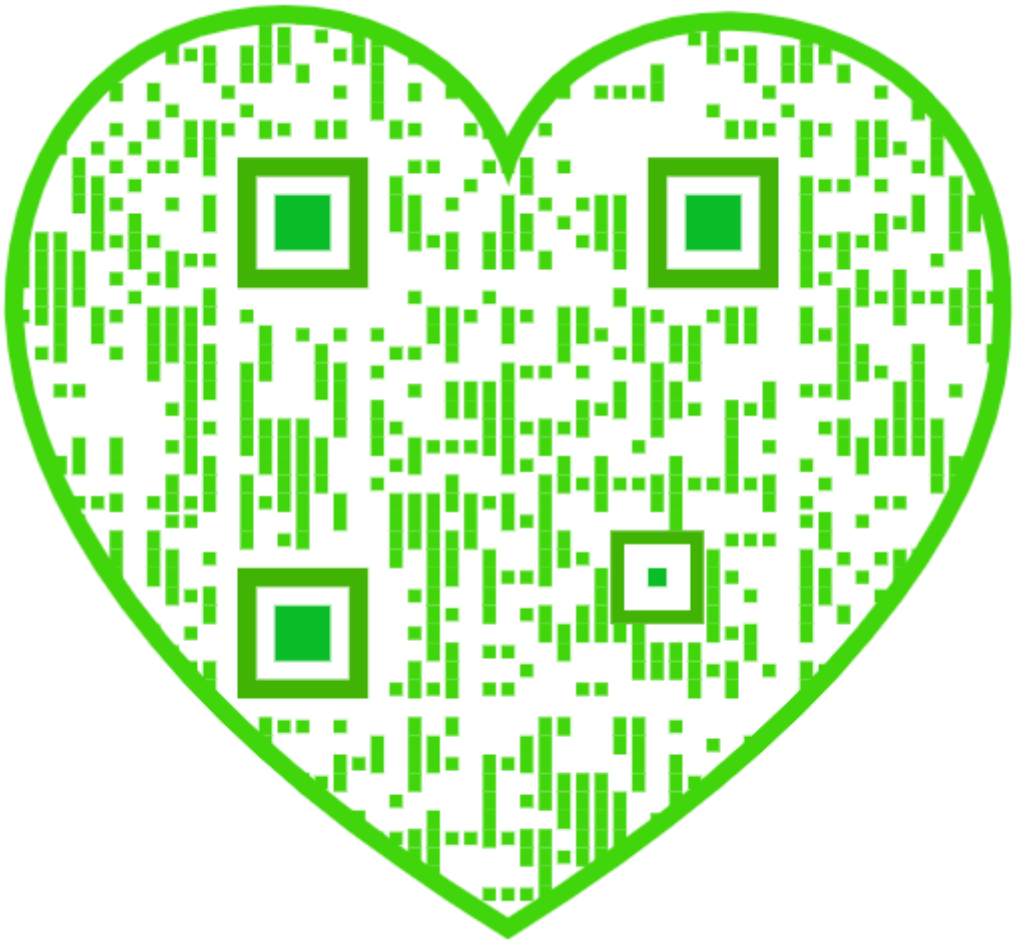

t.o. 1

Voorberigt.

Het voornaamste van dit boekje is vertaald. De inkleeding van 't geheel, benevens eenige bijzonderheden voegde ik er aan toe. Het zal mij aangenaam zijn, indien onze vaderlandsche jeugd ook dit lettergeschenk met genoegen ontvangt en tot haar nut gebruikt.

H.M.C.V.O.

Oirschot, December 1854.

I.
Kraaltjes en Hagel.

Op zeker landgoed woonde de heer VAN HAGEN met zijne vrouw en drie kinderen, één jongen en twee meisjes. Daar dit landgoed op te grooten afstand van de naaste school lag, moest de vader het onderwijs zijner kinderen zelf op zich nemen; en hij deed dit volgaarne en ook met den gunstigsten uitslag, want de heer VAN HAGEN was een man van veel kennis en een liefhebbend vader. In zijn onderwijs aan zijne kinderen bond hij zich niet naauwgezet aan de regelen, volgens welke men in de scholen te werk gaat; maar hij bediende zich van voorkomende aanleidingen en omstandigheden, ten

einde den geest zijner kinderen te vormen, hun nuttige kundigheden mede te deelen en hun hart te veredelen.

Op zekeren dag zaten zijne dochters ELIZABETH en MARIA zich aan eene tafel bezig te houden met het uitzoeken van glazen kraaltjes, ten einde daarvan ringetjes en halssnoeren te maken, waarmede zij hare nichtjes en vriendinnetjes verrassen wilden.

Haar broeder FRITS zag haar aan met een zeker diepzinnig voorkomen en deelde met al de ernst van een' kenner zijne raadgevingen uit, hoe de kraaltjes naar kleur, grootte en gedaante moesten worden uitgezocht, om de ringetjes en snoertjes zoo fraai en smaakvol te maken als mogelijk was. Alle drie praatten daarbij druk en aangenaam.

‘Wel, wel,’ zeide de moeder dezer kinderen, toen zij in de kamer trad en hare kinderen zich zoo goed zag bezig houden, ‘gij zijt buitengewoon vlijtig; maar hoe?

FRITS ook bij uwen arbeid? Weet hij ook iets van kraaltjes rijgen en ringetjes maken?'

'Of hij er iets van verstaat, moederlief!' zeide ELIZABETH, 'weet ik niet, maar dit weet ik wel, dat hij ons met zeer goeden raad bij ons werk dient.'

'Houd den gek niet met uwen broeder,' zeide MARIA tot hare zuster,' hij heeft eenen zeer goeden smaak en veel verstand van het schikken der kleuren; en openhartig gesproken moet ik zeggen, dat ik zonder zijne goede opmerkingen geene kans zou gezien hebben om eenen zoo fraaijen ring bijeen geregen te krijgen als die, welken ik zoo even heb gemaakt. Zie maar eens, moederlief, is het geen fraaije?'

'Zeker is hij dat,' hernam mevrouw VAN HAGEN; 'de kleuren zijn met veel smaak afgewisseld.'

'Gij begrijpt toch wel,' viel ELIZABETH met levendigheid in, 'dat ik het ook maar spottend zeide, niet waar FRITS?'

Deze had evenwel weinig van het gansche gesprek gehoord, want hij had een klein rood kraaltje in de hand, dat hij aan alle zijden met veel oplettendheid bekeek.

Nadat hij het met de punt eener naald om en om gekeerd had, zeide hij tot zijne moeder:

‘Lieve moeder, verklaar mij toch eens, hoe men zulk een klein stukje glas kan doorboren en rond maken. Mij dunkt dat moet wel een zeer langwijlig en moeijelijk werk wezen.’

‘Het is zeer loffelijk, dat gij daarnaar vraagt,’ antwoordde zijne moeder, ‘en het verheugt mij, dat uwe weetgierigheid bevredigd kan worden. Maar ik moet u reeds vooraf zeggen, dat het maken van die kraaltjes noch moeijelijk noch langwijlig is.’

‘Gelijk men,’ voegde ELIZABETH er bij, ‘daaruit wel reeds kan afleiden, dat die kraaltjes zoo goedkoop zijn; men heeft er een vingerhoed vol van voor weinige centen,

en men zou natuurlijk iets voor zulk een spotprijs niet kunnen geven, als het maken er van veel tijd of arbeid vorderde.'

'Wat denkt gij daarvan FRITS?' vroeg zijne moeder.

'Mijne zuster heeft ongetwijfeld gelijk, en ik zou dit ook wel hebben kunnen bedenken, als ik er op doorgedacht had; maar dit is mij juist het onbegrijpelijke, want er is toch zeker veel aan te doen en dat kan ik met den goedkoopen prijs moeijelijk overeen brengen. Waarschijnlijk zal men er werktuigen voor hebben, die het werk veel gemakkelijker en spoediger maken.'

'Zulke dingen te verklaren is, zoo als gij weet, lieve jongen, iets dat uw vader altijd zeer gaarne doet; maar nu zal ik u misschien eenige voldoende inlichtingen hieromtrent kunnen geven; want ik ben eens te Venetië geweest, waar die kraaltjes van daan komen, en ik heb daar gelegenheid genoeg gehad om te zien hoe zij gemaakt worden.'

‘O,’ riepen alle drie, ‘moederlief, vertel ons dat eens; dat moet wel de moeite waardig zijn om te hooren.’

‘Dat is ook zoo,’ antwoordde de moeder.

‘De glaskraaltjes, die een zeer belangrijk handelsartikel uitmaken, worden vervaardigd in glasblazerijen, omtrent gelijk aan die, waarin men hier te lande, alsmede in Frankrijk, Engeland en Duitschland tegenwoordig allerlei voorwerpen van glas vervaardigt. Hoe het gekleurde glas, dat men tot deze kraaltjes noodig heeft, bereid wordt, hebt gij zeker wel eens gelezen.[1)] In zoo ver hebben de kraaltjes-fabrijken te Venetië niets buitengewoons en leveren niets op, dat men ook niet in andere glas-fabrijken te zien kan krijgen. Men vindt er ook ovens, smeltkroezen, blaasbuizen en wat dies meer zij, even als daar, waar men flesschen en andere

1) Zie over de vervaardiging van het glas: *De Sint Nikolaas-kinderen* bij de uitgevers dezes, bladz. 30 en verv.

voorwerpen van glas vervaardigt. Daarbij zullen wij ons dus niet ophouden. Uw vader heeft u wel eens verteld en zal u ook bij gelegenheid nog wel eens breedvoeriger vertellen, hoe men allerlei zaken van glas blaast, giet en slijpt.

Maar wat mijne aandacht te Venetië bijzonder trok, of laat ik liever zeggen: wat mijne hoogste verbazing wekte, was de even kunstige als eenvoudige wijze, waarop men het vloeibaar glas in kleine kogeltjes wist te veranderen, die niet grooter zijn dan een speldekop en allen hol of doorboord zijn.

Luistert nu eens goed, dan zal ik u verhalen hoe men dit doet. Twee werklieden, ieder voorzien van eene ijzeren staaf van twee of drie voet lengte, doopen het uiteinde dezer staven in het gesmolten glas, dat zich in eene zoogenoemde smeltkroes bevindt. Als zij er hunne staven uit trekken, blijft aan het ingedoopte eind eene

hoeveelheid van dat gesmolten glas kleven. Nu neemt de werkman met de grootst mogelijke gezwindheid een ander ijzeren werktuig en boort daarmede een groot gat in zijnen glasklomp. Dat gaat te gemakkelijker, omdat de staaf, waaraan de glasklomp hangt, hol is en men dus niets anders te doen heeft dan met het tweede werktuig door het vloeibare glas heen in de eerste staaf of eigenlijk buis te stooten. Zoodra het gat gemaakt is, zetten de beide werklieden hunne ijzeren buizen bij het aanhangend glas. Daarop houden zij met beide handen ieder zijne buis vast en gaan zoo snel mogelijk, maar gelijkmatig, beiden achteruit en dus van elkander af.

Ten gevolge daarvan wordt het glas dat aan de buizen hangt, hoe langer zoo meer verdund en uitgerekt, en dat wel natuurlijk te meer, naar mate de werklieden zich verder van elkanderen verwijderen. Daardoor ontstaat nu eene zeer dunne

glasbuis, die eindelijk afbreekt, wanneer zij niet meer heet genoeg is om nog verder uitgerekt te kunnen worden of daartoe ook wegens hare dunheid niet meer geschikt is.

Op deze wijze bekomt men in zeer korten tijd en door een hoogst eenvoudig middel zoogenaamde glasdraden, zoo dik als eene speld, of iets dikker of dunner naar men het verkiest. Deze draden zijn meestal 30 of 40 ellen lang. Maar het verwonderlijkste daarbij is, dat deze glasdraden van het eene einde tot het andere hol zijn.

Het zijn dus eigenlijk geen glasdraden, maar inderdaad glasbuizen. Ik heb het niet regt begrepen waar het van daan kwam, dat het weeke glas bij het uitrekken van den draad zich niet weder aaneensloot, en daarom ben ik ook buiten staat, om u dit opmerkelijke verschijnsel te verklaren.'

'O!' zeide FRITS, 'ik geloof wel dat ik daarvan iets zou kunnen zeggen: in de

beide holle ijzeren buizen der werklieden is lucht; dat weet ik uit hetgeen vader mij bij zekere gelegenheid gezegd heeft. De lucht nu dringt in elke ledige ruimte; daar nu het gesmolten glas ook hol gemaakt is door het daarin geboorde gat, zoo verspreidt zich de lucht ook bij het uitrekken der buis in de lengte die daarin ontstaat, en daar nu het vloeibare glas de ruimte niet innemen kan, waar de lucht is, zoo moet de glasblaas wel eene holle buis blijven.'

'Dat laat zich goed hooren,' zeide zijne moeder met een glimlach van tevredenheid; 'het is aan u te bemerken, mijn jongen, dat gij goed acht geeft op het onderwijs dat uw vader de goedheid heeft u te geven.'

'Wij,' zeiden de meisjes, 'hebben dat nog niet gehoord, anders zouden wij het ook wel geweten hebben.'

'Dat zijn ook dingen,' merkte hare moeder aan, ?'die men meest aan knapen leert.'

Zij ging voort:

‘Die werklieden welke deze glasbuizen vervaardigen, doen anders niets in de glasfabrijken; het glas zoo uit te rekken heet, dat te spinnen; maar het maken van de kleine kogeltjes die men kraaltjes noemt, wordt weder door anderen verrigt.

Deze krijgen het alzoo uitgesponnen glas, nadat het in stukken, ter lengte van eenen arm, is gebroken. Zij hakken of snijden die in kleine stukjes, zoo lang als zij dik zijn. Deze bewerking heeft plaats op een werktuig, niet ongelijkvormig aan de snijbakken, waarin men het stroo en den haver voor de paarden tot kleine stukjes snijdt. In de glasfabrijken geschiedt deze bewerking met ongeloofelijke snelheid.’

‘Dan had FRITS gelijk,’ merkte MARIA op, ‘toen hij meende dat er wel eene werktuigkundige bijzonderheid bij kwam.’

‘Wel zeker, en wel meer dan ééne,’ zeide de moeder.

‘Deze kleine stukjes zijn echter nog geen

kraaltjes; daaartoe moeten zij eerst rond en glad gemaakt worden, want nu zijn zij nog vol hoeken en punten.

Om ze nu glad en rond te krijgen, worden zij in een werktuig geworpen, dat wel eenige overeenkomst heeft met een trommel waarin men koffijboonen brandt. Deze trommel wordt halfvol met die stukjes glas gedaan en de andere helft aangevuld met een mengsel van houtskolen en klei, welke laatste, zoo als gij weet, in de grootste hitte niet smelt. Dan plaatst men dezen trommel goed gesloten boven een vuur van houtskolen en draait hem onophoudelijk zoo lang tot dat hij gloeijend wordt.

Wanneer die verhitting nu lang genoeg geduurd heeft, hetgeen men door langdurige ondervinding leert weten, wordt de inhoud er uit genomen en de kraaltjes zijn gereed, dat wil zeggen: geheel rond en glad gemaakt, gelijk gij ze ontvangt. Ik behoef niet te zeggen, dat zij vooraf nog aan draden worden geregen.'

‘Maar, moederlief,’ vroeg FRITS, ‘hoe kunnen de kraaltjes in dien heeten trommel zoo spoedig rond en glad worden?’

‘Door de werking der hitte,’ zeide zijne moeder, ‘worden de stukjes glas, die tot kraaltjes gesneden zijn, weder zacht of vloeibaar, en door het aanhoudend wrijven en draaijen nemen zij van lieverlede eene ronde gedaante aan.’

‘Mag ik nog eens iets vragen?’ zeide FRITS, ‘waartoe dient de klei, die men bij de kraaltjes in den trommel doet?’

‘De klei,’ was het antwoord, ‘verhindert, dat de kraaltjes bij het week worden door de hitte, aan een gaan zitten of het gaatje zich sluit; want de fijne deeltjes der klei vullen alles aan en worden later met geringe moeite weder afgescheiden.’

‘Dat is zeer aardig,’ merkte FRITS aan, ‘en nu kan ik mij ook half en half voorstellen, hoe de hagelkorrels gemaakt worden die vader op zijn geweer laadt, als hij op

de jagt gaat; want deze zijn ook zulke kogeltjes, die veel te goedkoop verkocht worden, om te kunnen denken dat zij één voor één worden gemaakt.'

'Dat kan wel zijn,' antwoordde zijne moeder,' 'vraag het uwen vader, die zal u hierover zeker wel beter kunnen inlichten. Maar daar gij allen zoo oplettend geweest zijt, wil ik u nog eene kleine geschiedenis verhalen, die eens in eene glasfabrijk heeft plaats gehad:

'Gij weet dat men bij de vervaardiging van gewoon glas eerst de bestanddeelen waaruit het gemaakt wordt, tot eene gloeijende pap ondereen smelt; dat men daarin eene ijzeren buis steekt en dat men dan dat stuk deeg dat er aan blijft hangen, door blazen tot een hollen glaskogel doet uitzetten, die dan later op tafels in bladen gesneden wordt.

Op zekeren tijd kwam eens een jong mensch met eenige vrienden in zulk eene

glasblazerij. Lang zag hij met verwondering naar den arbeid, en het blazen van glas kwam hem voor een spel te zijn, dat hem levendig zijne jeugd herinnerde, waarin hij zoo dikwijls dergelijke blazen, ofschoon kleinere, had gemaakt.'

'Wat?' zeide FRITS, 'zulke blazen gemaakt, toen hij nog een kind was? Dat begrijp ik niet.'

'Ja maar gij moet bedenken,' antwoordde zijne moeder, 'dat het slechts zeepbellen waren, die hij als knaap maakte: maar de wijze van bewerking had toch, zoo als gij nu zult moeten erkennen, eenige overeenkomst.'

'Dat is waar ook,' riepen de kinderen vrolijk uit, 'daaraan hadden wij niet gedacht.'

'Dat werk kwam onzen jongman zoo gemakkelijk voor, dat hem de lust bekroop om het ook eens te beproeven. Hij vroeg daartoe verlof aan een' der werklieden, die

het hem ook toestond onder voorwaarde, dat hij de flesch welke hij zou blazen, voor de werklieden met wijn zou laten vullen.

Dat is niet veel, dacht onze vriend en beloofde gaarne de vervulling der voorwaarden, want de wijn was in dat land zeer goedkoop.

Maar naauwelijks had hij de huis aan den mond gezet, of bij het eerste blazen kwam er zulk eene groote bol, dat hij er van schrikte.

De werklieden barstten in een luid gelach uit, en beschaamd gaf onze nieuwbakken glasblazers-leering de blaaspijp terug. Zijne flesch, of eigenlijk zijne glaskogel, want eene flech was het nog niet, was zoo groot geworden, dat er eene menigte flesschen wijn in kon, en hij nog al eene goede fooi voor zijne onvoorzigtige belofte te geven had.'

'Nu, die was t'huis!' zeide de kinderen.

'Zie, daar komt juist uw vader,' viel mevrouw VAN HAGEN in; 'nu kunt gij hem

vragen, FRITS, hoe de jagtkogel gemaakt wordt; hij zal dat beter weten dan ik.'

'Dag vaderlief!' riepen de kinderen uit, terwijl zij tegen hem opsprongen, 'moeder heeft ons zoo even'...

'Niet allen te gelijk, lieve kinderen,' zeide de heer VAN HAGEN, 'wij kunnen wel te gelijk zingen, maar niet te gelijk praten; één voor één. ELIZABETH, zeg gij mij eens, wat het is en wat gij mij te zeggen hebt.'

'Vaderlief, moeder heeft ons,' antwoordde het meisje, 'zoo even verhaald, hoe men deze glaskraaltjes maakt, en FRITS, die denkt dat de hagel voor de jagt op dergelijke wijze gemaakt wordt, wil u verzoeken, ons te vertellen, hoe men het aanlegt om hagel van zoo verschillende grootte te krijgen. Wij hebben u meermalen hooren spreken van musschen-hagel, patrijzen-hagel, ganzenhagel en nog al meer.'

'Nu is het goed; dat is duidelijk gespro-

ken, en veel beter dan dat gij allen te gelijk alles door elkander rammelt.'

'Och, lieve vader!' zeide MARIA, 'wij willen u niet bedroeven; het was maar omdat wij zoo blijde waren, dat moederlief ons zoo prettig verteld had en omdat wij hoopten, ook iets moois van u te hooren.'

'Ik ben overtuigd,' was het antwoord, dat gij lieve kinderen zijt, en dat gij mij heel lief hebt; maar dat is geen reden om zulk een leven te maken. Men moet ook in zijne vreugde niet vergeten wat past of niet past. Hebt gij mij begrepen?'

De heer VAN HAGEN zag zijne kinderen even aan, en vervolgde toen: 'Straks bij mijn t'huis komen werd er gesproken over jagthagel en hoe die gemaakt wordt, niet waar, FRITS?'

'Ja, lieve vader,' zeide deze.

'Gewoonlijk,' ging hun vader voort, 'kiest men tot het vervaardigen van die hagelkorreltjes oude torens. Ik heb onder-

scheidene van zulke fabrijken in vele torens gezien; een der beste is in den toren, genaamd St. Jaques la Boucherie, te Parijs.'

'Maar waarom,' vroeg FRITS, 'kiest men juist oude torens voor dat werk?'

'De reden is doodeenvoudig,' merkte de heer VAN HAGEN op. 'Dat het lood, want dat is de grondstof, vermengd met iets anders, tot korrels wordt, brengt men te weeg door de gesmolten stof uit eene hoogte te laten vallen. Men laat namelijk het gesmolten lood door platen met gaatjes loopen, waardoor eene menigte droppeltjes ontstaan, en hoe langer nu deze in de lucht blijven hoe beter, want dan hebben zij tijd om te stollen eer zij op den grond komen; gij begrijpt dat zij anders bij het nederkomen plat gedrukt zouden worden.'

'Begrepen,' zeide FRITS, 'dan is het goed, dat werk in torens te verrigten, en ik meen nu ook te begrijpen waarom het juist oude torens moeten zijn.'

‘En waarom dat dan?’

‘Zulke oude torens,’ ging de knaap voort, ‘zijn toch tot niets anders meer bruikbaar, en als men voor het hagelmaken alleen nieuwe zou bouwen, zou dit nog al op kosten loopen.’

‘Wel aangemerkt!’ hernam zijn vader; ‘ik ben blijde, dat gij over de dingen nadenkt.

Boven in den toren nu leggen de hagelmakers hunnen oven aan, om het lood te smelten. Daar echter de korrels nog te veel platgedrukt zouden zijn, indien zij op den harden grond vielen, zet men onder de plaat met gaatjes waardoor men het gesmolten lood laat loopen, eene groote tobbe met water, en laat daarin de korrels vallen. Door het water wordt de kracht van den val gebroken, en tevens worden de korrels en harder door, zoo dat zij op den bodem der tobbe komen zonder hunne rondheid te verliezen.’

‘Dat middel,’ merkte FRITS aan, ‘is even vernuftig als eenvoudig. Wat is het verstand van den mensch toch eene kostelijke zaak, alles zoo schrander uit te vinden en uit te voeren!’

‘Dat is ook zoo,’ antwoordde zijn vader, ‘maar daarom is het ook ieders dure pligt, zijn verstand zoo veel te ontwikkelen als hem maar mogelijk is.

‘Maar ons hagelmaken is nog niet ten einde. De korrels, ten minste de meeste, zijn, nadat zij in de kuip gevallen zijn, wel rond, maar zij zijn alle niet even dik. Ook zijn er onder, die wat langwerpig zijn uitgevallen, even als boontjes, steeltjes en dergelijke. Deze kunnen niet gebruikt, maar moeten op nieuw opgesmolten worden.’

‘Dat moet,’ merkte ELIZABETH aan, ‘wel een langwijlig en vervelend werk zijn!’

‘Dat zou het ook,’ zeide FRITS, ‘wanneer het zoo toeging als wanneer gij uwe kraaltjes uitzocht; maar ik geloof vast, dat het menschelijk vernuft hier ook weder wel

iets op zal hebben gevonden, waardoor het werk verligt en bespoedigd wordt.'

'Gij hebt gelijk,' ging de heer VAN HAGEN voort. 'De korrels worden met een schopje uit de kuip in eene zeef gedaan, waarvan de bodem juist zulke gaatjes heeft, dat er de kleinste soort van hagelkorrels door heen valt. Wanneer nu die zeef geschud wordt, vallen er die kleinsten door en al het overige blijft er op liggen.

'Nu wordt dit alles weder op eene andere zeef gestort, waarvan de gaatjes een weinigje grooter zijn, maar niet veel, zoo dat die er nu bij het schudden door vallen, slechts één nommer - zoo noemt men dit in den handel - verschillen van de eersten.

Aldus gaat men nu voort, telkens eene andere zeef nemende, waarvan de gaatjes iets grooter zijn dan de vorige. Dat gaat zoo tot wel tien- of twaalfmaal toe, en door deze bewerking krijgt men nu ook even zoo vele nommers hagel.

Nadat dit sorteren gedaan is, worden de korrels, ieder naar de grootte, in verschillende doozen gedaan'.....

'En dan worden die doozen aan den jager verkocht, die met den hagel de arme hazen en vogels doodschiet; niet waar, vaderlief?' zeide MARIA.

'Zoo gaauw nog niet, mijn kind. De korrels zijn nu wel uitgezocht en de gelijksoortige bij elkander geworpen, maar zij zijn nog niet zoo glad en blinkend, als de jagers dat willen. Daarom, en om de hagelkorreltjes te ontdoen van de kleine punten en kanten, die er nog aan mogen zijn, worden zij even sterk geschud in eenen trommel, omtrent zoo als de kraaltjes, waarvan uw moeder u verteld heeft. Men vult dien trommel gedeeltelijk met de korrels, en gedeeltelijk met zekere stof, die men graphiet noemt. Het wrijven en schudden maakt de hageltjes glad en glanzig.'

'Dus juist zoo als de kraaltjes,' merkte

ELIZABETH aan, ‘behalve dat het daar klei is, en hier.... hoe noemt gij het ook, vader?’

‘Graphiet,’ antwoordde deze.

‘En wat is dat voor een ding?’ riepen de kinderen.

‘Graphiet is eene donkere delfstof, die in onderscheidene landen gevonden wordt, en waarvan de u bekende potlooden gemaakt worden. Want een potlood is niets anders dan een dun gezaagd steeltje graphiet, dat in een houtje besloten is. Wanneer men dat houtje in de schuinte afpunt, komt een weinig van het graphiet, het eigenlijke potlood, te voorschijn en men kan daarmede schrijven. Doch - dit weet gij wel.’

‘Ja, wat een potlood is,’ zeide MARIA, dat wisten wij wel, maar daarom nog niet van welke stof het gemaakt wordt, en dat weten wij nu ook.’

‘Maar ik moet u nog iets zeggen, dat ik vroeger vergelen heb, of eigenlijk, waar-

van ik slechts in 't voorbij gaan melding gemaakt hebt. Als men lood smelt, zal het nooit in korrels nedervallen, al liet men het van twintig torens boven elkander vallen. Er moet dus iets bijgedaan worden.

Daartoe nu gebruikt men eene zekere hoeveelheid rood zwavel-arsenicum. Doch, het geen vreemd is, men heeft het nog niet zoo ver kunnen brengen, om vooruit te weten hoeveel van deze stof men bij eene gegevene hoeveelheid lood voegen moet, en bij elke hagel-gieting moet men op nieuw proefnemen of het lood goed korrelt. Doet men er te veel bij, dan blijven de korrels plat en willen niet kogelrond worden; neemt men daarentegen te weinig, dan krijgen allen eenen langwerpigen vorm, gelijk steelen van meer of minder lengte.

Ook hierom wordt de bewerking in het groot verrigt, en bij niet minder dan 4000 pond lood te gelijk, want anders zou men te veel tijd en moeite verspillen met proef-

nemingen, en het zou jammer zijn, als men slechts een weinig had en de vermenging ware gelukkig uitgevallen.

Dat is alles, lieve kinderen! wat ik u van het vervaardigen van jagthagel kan mededeelen. Tracht dit nu goed te onthouden, en dit zult gij het best, wanneer gij onderling van tijd tot tijd spreekt over hetgeen ik u verteld heb. Daardoor alleen kunt gij het u goed eigen maken en later in staat zijn om er een nuttig gebruik van te maken. Indien gij dit niet wilt doen, zullen u deze onderrigtigen weinig baten. De tijd en de moeite die ik er aan besteed zijn geheel en al vruchteloos, indien gij dit niet doel, en ik zou eindelijk berouw hebben over 't geen ik gedaan heb. Maar dan zou ik ook u en mij het genoegen moeten ontzeggen, om dergelijke gesprekken nog meer te houden.'

'O, lieve vader!' riepen alle drie, 'gij zult zien dat wij uwen raad volgen en

altijd alles doen zullen om u genoegen te geven.'

'Welnu, dat wil ik gelooven; en om u nu nog eens wat vrolijks te vertellen, zal ik u eens onthalen op een jagtstukje, want wij hebben nu toch over jagthagel gesproken.

'De jagers hebben wel eens den naam, dat zij het een en ander zeer vergrooten en overdrijven, om nu niet te zeggen, dat zij wel eens dingen verhalen, die vaak tegen alle waarschijnlijkheid, ja zelfs tegen de mogelijkheid, strijden.

'Eene zekere heer VAN MUNCHHAUSEN verhaalt eene menigte van zulke historiën, en daaronder ook die, welke ik u nu vertellen zal:

'Ik bevond mij,' zoo verhaalt hij, 'op zekeren dag op de jagt en had reeds menig schot gedaan, zoo dat ik al mijn hagel kwijt was. Daar ik intusschen geen lust had om naar huis te gaan, peinsde ik op een middel om iets te verzinnen, dat ik in plaats van

hagel zou kunnen gebruiken. Toevallig zag ik een kerseboom, en plotseling viel mij eene gedachte in. Ik at eene goede portie kersen op en stak de pitten in mijne weitasch, om die bij gebrek van beter als hagel op mijn geweer te laden. Nadat ik er een schot van op den loop van mijne buks had gedaan, ging ik dieper het bosch in, hopende ergens wel een stuk wild aan te treffen, waaraan ik mijne uitvinding kon gebruiken. Als of het geroepen was, kwam daar een overheerlijk schoon hert aan huppelen. Ik leg aan - schiet - pof! Maar tot mijne groote teleurstelling vlugtte het hert weg, en liet mij staan. Ontevreden over mijn dom schot ging ik naar huis, zonder iets magtig te kunnen worden.

'Het volgend jaar kwam ik weder in die streek. Ik had nog niet lang heen en weder geloopen, toen ik een hert ontwaarde, dat een zeer zonderling gewei (zoo noemt men gelijk gij weet, de horens van

een hert, voegde de heer VAN HAGEN er bij) op zijn kop droeg. Daar mijn geweer met een flinken kogel geladen was, legde ik aan - pof! en zie, het fraaije hert lag dood op den grond.

‘Toen ik nu bij het hert kwam, zag ik lot mijne groote verbazing dat het, in plaats van het gewone gewei, twee jonge kersenboompjes op het voorhoofd had. Buiten twijfel - dit was mij nu zeer duidelijk - had ik het hert in den vorigen jagttijd een paar kersensteenen in het voorhoofd geschoten, die daar waren ontkiemd en waarvan die kersenboompjes waren gegroeid.

‘Welnu,’ ging hij voort, ‘wat zegt gij daarvan?’

‘Ja,’ riepen de kinderen, ‘dat is zeer kluchtig; maar laat het gelooven die er lust in heeft, wij gelooven er niets van.’

‘Daarin hebt gij gelijk,’ zeide hun vader; ‘ik wil er nog bijvoegen, dat men zulke vertellingen gewoonlijk den naam geeft van: ..op zijn MUNCHHAUSENS.’’

‘Maar gij zult het nu immers daarbij nog niet laten, lieve vader; vertel ons nog eens iets “op zijn MUNCHHAUSENS,”’ riepen de kinderen, toen de heer VAN HAGEN opstond om heen te gaan.

‘Nu niet, lieve kindertjes! vooreerst heb ik nog bezigheden en moet uitgaan; ten tweede is het ook niet goed, als ik u te veel van die vertellingen “op zijn MUNCHHAUSENS” doe; want het zijn altijd leugens, al zijn zij nog zoo grappig, en daarom beloof ik u liever, de eerste keer de beste iets nuttigs te verhalen, waarbij gij misschien niet zoo veel lagchen, maar zeer zeker meer leeren zult.’

Allen waren daarmede te vreden, gaven hunnen vader een hartelijken kus en verzochten hem, spoedig weder eens het eene of andere te vertellen.

II.
Kantwerk.

Eenigen tijd daarna borduurde ELIZABETH aan een kraagje, terwijl mevrouw VAN HAGEN bezig was een neigetje van fijne kant aan een neteldoeken zakdoek te zetten.

ELIZABETH nam een eindje der kant in de hand, bekeek het aan alle zijden en zeide eindelijk:

‘Maar, moederlief, hoe komt het toch, dat de echte kanten zoo verbazend duur zijn, terwijl men tulle zoo goedkoop kan krijgen? Deze kant kost, gelijk gij mij gezegd hebt, drie gulden de el; en als ik een eind tulle van een dergelijk patroon koopen wil, kost het slechts eenige centen

de el. Ik weet wel dat echte kant van linnen, en tulle slechts een katoenen draad is; maar zoo groot is het onderscheid tusschen linnen en katoen toch niet, dat het daaraan liggen kan, als het eene zoo veel duurder is dan het andere, al is het op het oog vrij gelijk. Er moet nog iets anders achter zitten, waarom de kanten zoo duur worden verkocht.'

'Dat is ook zoo,' antwoordde hare moeder. 'De oorzaak ligt daarin, dat kant met de hand gemaakt moet worden, terwijl de tulle op werktuigen wordt vervaardigd. Het laatste gaat veel sneller van de hand; men windt tijd en spaart daggeld aan werklieden; en daardoor wordt van zelf de prijs ook lager.'

'Worden dan, moederlief, alle kanten uit de hand gemaakt? Men heeft Brusselsche, Mechelsche, Fransche, en allerlei kanten - maakt men dit alles met de hand?'

'Zeker, mijn kind,' antwoordde mevrouw

VAN HAGEN, ‘maar gij hebt bij uwe optelling eene van de merkwaardigste plaatsen vergeten, namelijk: St. Annaburg in Saksen; want daar is het vervaardigen van kanten uitgevonden[1]. Nog tegenwoordig worden daar de beroemdste kanten van Duitschland gemaakt en er is eene wekelijksche kantmarkt, waarop alles gebragt wordt, wat men in het Ertsgebergte vervaardigt. Den meesten roem hebben echter de Brabantsche kanten, die meerendeels in de omstreken van Brussel en Mechelen worden gemaakt. Hoewel nu, gelijk ik u gezegd heb, alle kanten met de hand worden gewerkt, geschiedt dit toch op zeer onderscheidene wijzen. De meest gebruikelijke manier van kantwerken geschiedt met klossen, die met fijne draden zijn voorzien, welke kunstig en volgens modellen dooreen worden geslingerd, waardoor de kant met hare verschillende figuren wordt gevormd.

1) Door BARBARA ULTMANN, in 1561. *Vert.*

Dit gaat zoo snel, dat men het met het oog niet volgen kan, en toch wordt slechts een klein strookje op een dag afgewerkt. Elders - en dit is met de Brusselsche kanten het geval - wordt de grond, zoo wel als het netwerk, met de klossen gemaakt en naderhand de figuur met de naald er op gebragt. Dit laatste werk zou men dus eenigermate als een soort van borduren of van doorstoppen kunnen beschouwen.

'De kanten van Alençon[1)] zijn bekend onder den naam van point d'Alençon; zij worden alle met de naald gewerkt, en hare grootste schoonheid komt vandaar, dat elke kant door vijftien of twintig verschillende handen gaat. Want elk doet er alzoo altijd het

1) Alençon, de hoofdstad van het Fransche departement Orne, is eene niet zeer schoone stad van 14000 inwoners. De kant-werkerij maakte er vroeger een zeer belangrijke tak van nijverheid uit, doch deze wordt nog slechts door eenige huisgezinnen uitgeoefend, in welke deze arbeid van geslacht op geslacht is overgeërfd. Velen daarvan hebben zich te Caën nedergezet. *Vert.*

zelfde aan, waardoor dus de onderscheidene gedeelten op de volkomenste wijze worden gemaakt.

Maar 't geen den prijs der kanten nog zeer verhoogt is dat de draden die men er voor gebruikt verbazend duur zijn, omdat het niet alleen zeer moeijelijk is juist geschikte linnen draden te bekomen, maar omdat ook het spinnen veel zorg vordert. Zal toch de kant fraai en zuiver worden dan moeten de draden niet alleen zeer fijn, maar ook alle volmaakt gelijk en overal even dik zijn. Het gebeurt niet zelden, dat een pond van het allerbeste kantgaren met vijftig en meer gulden betaald wordt; ja er zijn voorbeelden, dat zulk een pond voor duizend gulden verkocht is.

Als uw vader hier was, zou hij u over het kantwerken nog wel meer kunnen zeggen[1)]; ik

1) Eene volledige beschrijving van het kantwerken ware hier misplaatst. Zoo ik evenwel voor een oogenblik de heer VAN HAGEN mag zijn, voeg ik er voor mijne jonge lezers en lezeressen het volgende bij:
‘Het spinnen van het fijne en gelijke garen voor de kantwerksters (want die arbeid wordt meest door vrouwen verrigt) eischt veel oefening en wordt daarom duur betaald. Er zijn voorbeelden van zulk eene fijnheid, dat 1000 ned. el naauwelijks 1 ned. lood woog, en er zijn spinsters, die uit één pond vlas eenen draad kunnen maken van meer dan 100,000 ned. el lengte. Er zijn plaatsen, waar dit werk met eene zoo groote zorgvuldigheid geschiedt, dat men er een vochtigen donkeren kelder toe kiest, waarin de spinster zoodanig zit, dat een lichtstraal door een gat op den draad valt, opdat het fijne van den draad zigtbaar zij; de vochtigheid dient om de broosheid van den draad, die bij zulke fijnheid anders ligt afbreken zou, te verminderen.
‘Om nu uit zulke fijne draden de kant te klossen, maakt men de op eene strook perkament afgestoken teekening op het werktuigje vast, en alsnu worden de klossen of knuppels, waar het garen op is gewonden, zoodanig over en door elkander gestoken, dat de draden zich slingeren om groote spelden, die in de gaten van het patroon gestoken zijn. Er zijn voorbeelden van kantwerk, zoo fijn en kostbaar, dat men voor tweehonderd gulden in de vuist verbergen kon.’ *Vert.*

heb u alles medegedeeld wat ik er van weet. Intusschen kunt gij hieruit reeds leeren, hoe een stof door bewerking in waarde kan toenemen. Denkt eens aan het vlas. 't Geen eenige centen kost, wordt honderd gulden

waardig als het tot de fijnste kant is gemaakt.

Maar daar valt mij nog eene geschiedenis in, die voor eenige jaren is voorgevallen. Zij betreft een jongen kantenkoopman; ik wil u haar verhalen, ten einde het aangename aan het nuttige te paren.'

De Kleine Kantenkoopman.

Voor eenige jaren kocht men bijna van niemand kant, althans in Vlaanderen, dan van die reizende kooplieden of koopvrouwen, welke daarmede rondreisden. Deze lieden bezochten hunne klanten geregeld in elke maand September, na den oogst, en togen van dorp tot dorp, van huis tot huis, hunne waar aanbiedende.

De moeders en de dochters, ja zelfs de dienstmaagden, hadden dan altijd eenig geld opgespaard, om bij de aankomst van den gewonen kantkramer in staat te zijn tot het aanschaffen van een nieuw snufje.

Deze kantkoopers hadden over het algemeen eenen gunstigen naam; men vertrouwde hunne eerlijkheid en zij trachtten dezen goeden dunk door een wederkeerig vertrouwen te beantwoorden. Want hoewel zij vreemdelingen waren en slechts ééns in het jaar kwamen, verkochten zij dikwijls hunne kanten op crediet; dat wil zeggen: zij lieten de kant en kwamen eerst het volgende jaar om het geld, wanneer nu en dan eene vrouw of een meisje zin in iets van hunne waar had, maar voor het oogenblik het geld niet missen kon. Zij behoefden zich dan het genoegen niet te ontzeggen om kant te dragen, al konden zij die eerst het volgende jaar betalen. Het is echter altijd aangenamer te kunnen zeggen: ‘alles wat ik draag, en vooral mijn geheele opschik, is betaald,’ en daarom spaarden de vrouwen en meisjes dan ook zoo veel mogelijk op, hetgeen zij voor kanten noodig meenden te hebben.

Onder die reizende marskramers was er

een, bekend onder den naam van den ‘Franschman,’ die altijd alleen zoo veel verkocht als vier anderen zamen. Hij had deze uitgebreide klandisie niet alleen te danken aan zijne eerlijkheid en zijne goede waar, maar ook vooral aan zijn hupsch voorkomen en zijne altijd even groote vrolijkheid en opgeruimdheid. Weken te voren werd de komst van den ‘Franschman’ met verlangen te gemoet gezien en van niemand anders gesproken.

Maar eenmaal gebeurde het, dat de maand September in het land was, maar wien men zag of niet, - de Franschman kwam niet: de brave man was ziek en kon het bed nog niet verlaten, toen het de gewone tijd was om Vlaanderen af te reizen; en dit speet hem bijna nog meer voor zijne oude bekenden en vaste klanten, dan voor hem zelven.

Maar hij had een zoon van vijftien jaar, die hem op zijn laatste reis vergezeld had. Dezen wilde hij nu in zijne plaats naar Vlaan-

deren zenden, ten einde zijne bekenden niet te leur te stellen, sommige klanten niet te verliezen en zelf de belangrijke voordeelen der rondreis niet te missen.

JAKOB, zoo heette die zoon, moest zich nu tot deze reis gereed maken; zijn vader besteedde verscheidene dagen om hem goede raadgevingen en aanwijzingen te geven, opdat hij met het minste gevaar en tot het meeste voordeel deze handelreis zou kunnen volbrengen. Toen dit geschied was, werd de voorraad ingepakt. De kanten werden volgens hunne verschillende soorten in afzonderlijke bordpapieren doozen gelegd, en deze in een draagkasje opeengestapeld.

In eene kleine afzonderlijke doos waren echter de allerbeste kanten, en dit doosje bevatte eene groote waarde, waaarom het ook met een slootje voorzien was. Deze doos mogt JAKOB slechts voor de rijkste boerinnen openen en haar de kostbare kanten laten zien, omdat zij alleen geld genoeg had-

den om zich die aan te schaffen. Overigens moest hij ze niet alleen aan niemand laten zien, maar ook volstrekt niet laten bemerken, dat hij zulke kostbare waar bij zich had.

Nadat onze goede Franschman zijnen zoon nog een lijstje van zijne gewone klanten had ter hand gesteld, gaf hij hem zijnen zegen en beval hem aan de hoede van God. JAKOB nam zijn kastje met de koopwaar op den rug en ging welgemoed zijnen weg.

Gelukkig en zonder eenig ongeluk bereikte hij Vlaanderen en vervolgde nu zijnen weg zoo als zijn vader hem had voorgezegd en die hij zich van het vorige jaar herinnerde.

Eene maand lang ging alles naar wensch. De boerinnen vonden het wel jammer, dat de goede vrolijke Franschman zelf niet gekomen was, maar vonden het heel prettig, dat hij toch de vriendelijkheid gehad had, zijnen zoon te zenden, en behandelden hem met hel zelfde vertrouwen als vroeger zijnen vader. Zij kochten niet karig, betaalden de oude

schulden en maakten gedeeltelijk weder nieuwe, alles als naar gewoonte.

JAKOB had bijna zijne geheele reis, misschien wel zonder het minste ongeval, voleindigd, indien hij zich niet op zekeren dag verwijderd had van den weg, zoo als zijn vader hem dien had opgegeven. Hij had namelijk vernomen, dat in een dorp, waar hij anders niet zou gekomen zijn, eene groote jaarmarkt gehouden werd. Hij hoopte daar goed geld te verdienen, en vertrouwde dat het uit dien hoofde de goedkeuring van zijnen vader wel zou wegdragen, indien hij van zijne marschroute afweek.

Het was reeds avond, toen hij in het dorp aankwam, zoo dat JAKOBS eerste zorg was, naar eene herberg om te zien, waar hij nachtverblijf kon houden. Hij ging eerst naar een logement dat er goed uitzag; maar hij kon daar niet onderkomen, vermits de kastelein verzekerde, reeds zoo veel gasten te hebben, dat er geen plaatsje meer over

was. Dit deed onzen jongen reiziger te meer leed, daar hij zich nu ook herinnerde, dat zijn vader hem nadrukkelijk aanbevolen had, slechts in fatsoenlijke herbergen te gaan en den nacht niet in kroegen door te brengen, daar men dan gevaar liep met allerlei kwaad volk in aanraking te komen en misschien wel bestolen te worden. Teleurgesteld wandelde onze JAKOB door het dorp, ten einde naar een geschikt nachtverblijf te zoeken. Na veel vergeefsche navraag landde hij eindelijk voor een klein huis aan, dat er uiterlijk nog al redelijk uitzag, waar men hem opnam.

Hij had den ganschen dag reeds geloopen en was dood moede, ook had hij grooten honger. Met groote eetlust zette hij zich aan de wel bezette tafel van het huisgezin en at smakelijk. En nadat hij met den kastelein nog een kruik bier gedronken had, was al zijne vrees ten opzigte zijner veiligheid geheel en al geweken. Deze kastelein, van zijn ambacht een smid, verhaalde aan JAKOB,

dat hij eigenlijk geen herberg hield, maar alleen bij gelegenheid van marktdagen op deze wijze nog iets trachtte te verdienen.

Na onderscheidene gesprekken kwamen zij ook op den kanthandel en de kastelein vroeg aan JAKOB, hoe hij het den volgenden dag met zijne negotie dacht aan te leggen. Deze antwoordde, dat hij, als gewoonlijk, zijne marsch op den rug nemen en alzoo hier en daar zijne waar aanbieden zou.

'Dan zult gij morgen niet veel verkoopen,' zeide de smid, 'aan de huizen zal niets te doen zijn, want de meeste menschen hebben morgen bij gelegenheid der jaarmarkt bezoek uit den omtrek en hebben daarmede zoo veel omhanden, dat er geen tijd zal overschieten, om u te laten uitpakken.'

'Als dat zoo is,' hernam JAKOB, 'zou ik beter gedaan hebben met in 't geheel niet hier te komen; buitendien ben ik hier ook bij niemand bekend.'

'Volstrekt niet,' zeide de kastelein;' mij

valt daar iets in. Gij moet eene plaats op de markt kiezen, een tafeltje nemen en daar uwe waar uitstallen, even als de andere kooplieden ook doen. En 't zou al heel raar moeten loopen, indien van de duizend vrouwen en meisjes die over de markt slenteren, niet ten minste vijftig zich lieten verlokken om van uwe pronklappen wat te koopen. Ik sta er u voor in, dat gij goede zaken maken zult.'

'Ja, ja,' voegde de vrouw van den smid er bij, 'mijn man heeft gelijk, dat is een goede inval.'

'Het kan waar zijn,' hernam JAKOB, 'maar vooreerst heb ik geen tafel, en ten anderen ben ik niet bekend met zoodanig eene jaarmarkt. Ik zou niet eens weten, waar ik best zou gaan staan: kwam ik te ver af uit te stallen, dan verkocht ik misschien niets, en had ik mij te digt in het gedrang geplaatst, dan zou ik er ook wel eens slecht af kunnen komen.'

‘Wat het eerste betreft,’ zeide de smid, in overleg met zijne vrouw, ‘wil ik u wel eene tafel leenen, en wat het andere aangaat, u wel eene plaats uitzoeken, die zeker voordeelig voor uwen handel wezen zal.’

‘Gaarne, maar onder ééne voorwaarde,’ voegde de vrouw er bij.

‘En die is?’ vroeg JAKOB.

‘Eenvoudig deze,’ hervatte de vrouw, ‘dat, als het blijkt, dat mijn man u goed geraden heeft en gij voordeelig verkoopt, er voor mij een stukje van uwe kant overschiet, om voor mijn dochtertje eene muts te maken.’

‘Dat spreekt van zelf,’ riep onze goede JAKOB uit. ‘Maar nu wil ik gaan slapen; want ik ben zeer moede. Ik reken dus morgen op uwe vriendelijke hulp.’

Den anderen morgen vroeg kwam dan ook de kastelein aan het bed van onzen jongen reiziger en maakte hem wakker.

‘Sta op, jongman, ik heb reeds eene

plaats voor u op de markt uitgezocht; sta op, en dan zult gij, als gij het ziet, moeten zeggen, dat ik goed voor u gezorgd heb.'

JAKOB wreef zich de oogen uit en ging met den smid mede. Toen hij op de markt kwam, zag hij inderdaad, dat zijn hospes hem een zeer goed plaatsje had uitgekozen. De tafel stond er reeds, tusschen twee tenten, die boven al de andere uitmuntten en zeer zeker de schoonste op de geheele markt waren.

'In deze tent,' zeide de smid, terwijl hij op de eene wees, 'komen, naar het gebruik hier, de boeren en de grondeigenaars met de hunnen, om uit te rusten en iets te gebruiken. Als zij er in- en uitgaan, komen zij uw tafeltje voorbij en zijn bijna genoodzaakt, een oog op uwe koopwaar te slaan. Ook hebt gij hier in de nabijheid niet te vreezen voor ruzie of vechtpartijen, die elders op de markt wel eens voorvallen en waarbij

uw tafeltje gemakkelijk onder den voet kon geraken, dat u tot groote schade zou kunnen uitloopen.'

Met groote vreugde keerde JAKOB met den smid terug, en de eerste begon al spoedig zijne kanten in orde te leggen. Terwijl hij daarmede bezig was, viel het hem in, dat hij vooral zorg moest dragen voor de gesloten doos, die de kostbaarste kanten bevatte, wel voor eene waarde van drie- of vierduizend gulden.

'Het is niet waarschijnlijk,' zeide hij in zich zelven, 'dat ik zulke dure waar aan voorbijgangers verkoopen zal; en als ik die kanten nu toch op mijne tafel uitstal, loop ik gevaar dat zij door een' dief worden weggekaapt. Het zal alzoo best zijn, ze niet naar de markt mede te nemen. Ja, ik zal er nog eenige mijner beste stukjes afnemen en bij de dure in de doos leggen. Ook mijne mars zal ik hier laten en alleen die stukken kant medenemen, daar ik van

denken kan dat zij vlug van de hand gaan, dewijl zij niet te duur vallen.'

Toen hij aldus alles in orde gebragt had en de markt reeds levendig begon te worden, voorzag JAKOB zich van levensmiddelen voor den geheelen dag, nam de uitgekozen kanten in een pak bijeen, gaf zijne gesloten mars, waarin zich de bewuste doos bevond, aan den kastelein over en ging welgemoed naar de markt. Zijne gerustheid werd nog te grooter, toen hij zag, dat de vrouw van den smid zijne mars in eene groote kast zette en deze toesloot.

Zoodra hij op de markt was gekomen, legde hij zijne kanten op de tafel uit en wachtte de koopers af.

De smid had geen ongelijk gehad: alles kwam uit zoo als hij had voorspeld. En toen het avond begon te worden en JAKOB inpakte, zag men gemakkelijk aan zijn vergenoegd gelaat, dat hij eenen goeden dag gehad en eene ruime winst gemaakt had.

Hij had inderdaad veel verkocht; en daar de jaarmarkt twee dagen duurde, besloot hij den anderen morgen zijne plaats weder in te nemen, daar hij zich eenen even goeden oogst beloofde als den eersten dag.

Toen hij in zijne herberg gekomen was, verlangde hij van de vrouw zijne mars, om zijne van de markt medegebragte kanten er in te doen. De vrouw had het juist druk met eenige gasten, zoodat zij hem zelve niet helpen kon. Zij gaf hem dus den sleutel van de kast en zeide:

'Krijg uwe mars zelf, hier is de sleutel, breng mij dien straks maar terug.'

JAKOB opende de kast, nam er zijne mars uit en nam nog eenige fraaije stukken kant uit de doos, daar hij hoop had, ook deze den anderen dag te zullen verkoopen. Vervolgens sloot hij alles weder zorgvuldig en zette zijne mars weder in de kast. Daarna gaf hij den sleutel van de kast aan de vrouw, zeggende, dat hij zijne mars weder op de zelfde plaats had gezet.

‘Dat is goed,’ zeide de vrouw van den smid, ‘de mars staat daar zoo veilig als bij u aan huis.’

Na eenen gerust doorgebragten nacht begaf zich onze jonge vriend den volgenden morgen weder naar de markt, en stalde zijne kanten uit, met zulken gunstigen uitslag, dat hij even goede zaken maakte als den vorigen dag.

Vergenoegd en vrolijk keerde hij 's avonds terug naar zijne herberg. Hij verzocht de vrouw om zijne mars, ten einde op zijn kamertje zijne onverkochte stukken kant in orde te leggen en zich gereed te maken tot zijne verdere reis, die hij voornemens was den volgenden morgen te ondernemen. Terwijl JAKOB zijne mars opende en de kanten er in legde, berekende hij de winst welke hij die twee dagen gehad had en maakte in zijne vreugde plan, om aan de vrouw van den smid eene zeer fraaije kant te schenken, ten einde daardoor zijne dankbaarheid te

toonen voor de belangstelling van den man en de voorkomendheid van de vrouw.

‘Want,’ dacht hij, ‘zonder hunne medewerking had ik nooit zulke mooije zaken gemaakt en was misschien ook nog wel bestolen geworden.’

Bij deze gedachte greep hij in zijn mars, ten einde de kostbare doos voor den dag te halen.

Maar wie beschrijft zijne ontzetting en zijnen schrik toen hij de doos niet vinden kon! Hij haalde alles uit, bezag alles en nog eens, maar - de doos was verdwenen. In alle hoeken van het kamertje zocht de arme jongen - misschien mogt hij haar eens in gedachten ergens nedergezet hebben - alles te vergeefs! Hij vond zijne doos niet.

Dat was een verschrikkelijk voorval. Wat hielp nu den goeden JAKOB de groote winst die hij op de markt had opgedaan, als hij de doos met zijne duurste kanten kwijt was!

Bleek van schrik waggelde hij uit zijn

kamertje naar het benedenvertrek, waar eenige lustige drinkebroêrs bijeen zaten.

‘Mijne doos! Mijne doos!’ riep hij als een waanzinnige. ‘Mijne doos heeft men gestolen; geef mij mijne dure kanten terug!’

De arme jongen was zoo buiten zich zelven dat hij vergat waar hij was; want in plaats van in de taal dezer menschen, die hij toch zeer goed sprak, riep hij in het zonderlinge Fransch, zoo als men het in zijne provincie sprak en waarvan deze Vlamingen geen enkel woord verstonden.

De aanwezigen echter, wier hoofden door het vele drinken op de beide marktdagen beneveld waren, schenen meer lust te hebben tot schertsen en lagchen dan tot ernstige dingen. Zij stelden de onverstaanbare uitroepingen van den marskramer in een bespottelijk daglicht, bootsten zijne klanken na en hieven daarbij een luid gelach aan. JAKOB werd woedend en wist niet meer wat hij deed of zeide. Hij vatte den smid aan,

klemde zich aan hem vast en noemde hem een schurk.

De smid echter, een groote en sterke kerel, greep JAKOB hij den kraag, schudde hem eenige malen heen en weder en hield hem zoo vast dat hij zich niet bewegen kon.

'Ellendeling,' riep hij uit, 'als ik wilde kon ik u teekenen dat het uw gansche leven niet vergroeijen zou; maar ik wil mijne krachten aan geenen nietswaardigen knaap verspillen. Daar gij mij een schurk genoemd hebt zult gij met mij naar den burgemeester gaan. Voort!'

En zonder hem los te laten trok hij JAKOB, die te vergeefs moeite deed om zich uit de vuisten van den smid los te maken, met zich voort. Eenigen der aanwezigen volgden hem, om te zien hoe de zaak afloopen zou.

De burgemeester had, gelijk gewoonlijk op zulke marktdagen, een groot gezelschap bij zich ten avondmaaltijd. Men kan gemak-

kelijk begrijpen dat het hem weinig beviel uit een aangenaam gezelschap en van eene wel voorziene tafel geroepen te worden, zoodat hij de twistenden niet zeer vriendelijk ontving.

'Wel, wat moet dat hier zoo laat? Gij kunt wel nagaan dat ik nu geen tijd heb om mij met uwe nesterijen in te laten. Spreekt maar kort, zeg ik u!'

'Mijnheer de burgemeester,' zeide de smid, 'ik breng u hier een' kwaden jongen, die hij mij gedurende de marktdagen huisvesting heeft gehad en door mij en mijne vrouw met welwillendheid overladen is. Na dit alles genoten en door mijne medewerking eene voordeelige markt te hebben gehad, beweert hij dat ik zijne mars gestolen heb.'

'Niet mijne mars, niet mijne mars,' viel JAKOB, nog geheel buiten adem, hem in de reden, 'maar eene doos met de duurste kanten; dezen morgen was de doos er nog in.'

‘Ha, zoo!’ zeide de burgemeester tot JAKOB, ‘gij zijt dus een van die landloopers, van welke men niet weet waar zij van daan komen, die het geheele land afloopen om de menschen hunne kanten op te dringen, terwijl de winkelier, die hier zijne lasten betaalt, het moet aanzien dat de winst hem door zulk gespuis voor den neus wordt weggekaapt. Wij kennen dat soort van volkje. Laat eens hooren, kunt gij bewijzen, dat deze man u bestolen heeft? Met zulk eene onbeschaamde beschuldiging maakt men een' eerlijk man nog niet tot een dief.’

Gij moet weten, dat de burgemeester zelf een winkel in het dorp had en daarom vinnig was gebeten tegen alle marskramers.

‘Ik had,’ antwoordde JAKOB, ‘zijne vrouw verzocht, mijne mars goed weg te sluiten, waarop zij die in eene gesloten kast heeft gezet. Maar toen ik ze er uitnam, was de doos weg, waarin ik mijne allerbeste kanten bewaar. Het spreekt dus van zelf, dat ik

moet gelooven, dat de smid of zijne vrouw mij bestolen hebben.'

'En wie,' vroeg de burgemeester, 'heeft die doos gezien?'

'Hier niemand,' antwoorde JAKOB, 'want ik had haar zorvuldig verborgen.'

'Nu, dan moet ik zeggen,' riep de smid uit, luidkeels lagchende, onder toejuiching van alle aanwezigen, 'zotter koopman heb ik in mijn gansche leven niet gezien. Hebt gij het ooit gehoord, dat iemand, die zijne waren aan den man wil brengen, ze zorgvuldig verbergt?'

'Ha,' zeide de burgemeester, 'nu begin ik het te begrijpen: hetgeen gij voor uwe verkochte kanten gemaakt heb, is door mijnheer den marskramer verteerd en verbrast, en om zich nu voor zijn baas te kunnen verantwoorden, zijn de kanten kwanswijs gestolen.

'Ik verkoop voor geen baas,' zeide JAKOB, 'maar voor mijn vader.'

‘Baas of vader, dat is hier het zelfde; derhalve: bewijs ons door getuigen of op eenige andere wijze, dat men u bestolen heeft, en pak u anders voort en stoor mij niet langer.’

‘Maar ik zeg de waarheid,’ riep de arme jongen uit; ‘ik bezweer u, dat alles zich juist zoo heeft toegedragen; mijne doos is gestolen en dat heeft niemand anders gedaan dan de smid of zijne vrouw.’

‘Durft gij dat zeggen, ellendeling? kunt gij dat bewijzen,’ schreeuwde de smid, den armen JAKOB aangrijpende en hem heen en weder rukkende; ‘als ik mij niet uit eerbied voor mijnheer den burgemeester inhield, zou ik u bont en blaauw slaan.’

‘Geen geweld,’ riep de burgemeester den smid toe. ‘Maar,’ zoo duwde hij den armen bestolene toe, ‘wat u aangaat: daar gij niet het minste bewijs hebt om uwe aanklagt te staven, zoo betaal oogenblikkelijk den smid wat gij hem schuldig zijt en

pak u terstond weg uit het dorp, of ik zal u door den veldwachter als een landlooper laten oppakken, om u eens te toonen wat er op loopt, wanneer men iemand zonder grond of bewijs aanklaagt.'

'Hoeveel is hij u schuldig?' vroeg hij den smid.

'Als hij mij twee gulden betaalt, kan hij maken dat hij wegkomt, hoe eerder hoe beter.'

De arme JAKOB, geheel onthutst, ja verpletterd door het gebeurde en door de behandeling die hij bij den burgemeester ondervonden had, betaalde de verlangde som, nam zijne mars op den rug en verliet - het was tien uur in den avond - troosteloos het dorp.

Zonder te weten waarheen, sloeg hij den eersten weg den besten in, over zijn ongeluk nadenkende. Een uur lang had hij wel gegaan, toen hij van vermoeidheid niet verder kon. Moedeloos en ten prooi aan

de wreedste vertwijfeling legde hij zich aan den hoek van een weg onder eenen boom neder, legde het hoofd op zijne mars en begon zoo overluid te weenen, dat hij eindelijk, door droefheid en afmatting overmand, in eenen onrustigen slaap viel.

Akelige droomen verontrustten hem. Het eene oogenblik meende hij nog op het gindsche dorp achter zijne tafel te staan - op een oogenblik werden daar op de markt al zijne kanten weggenomen. Dan weder bevond hij zich in het huis van den smid, waar de dronken lieden hem niet alleen zijne kanten, maar ook zijne geheele mars afnamen. Op eenmaal dacht hij te huis te wezen en te zien, hoe zijn zieke vader met het ongeluk begaan was en hem voor een onvoorzigtigen jongen schold.

Toen hij ontwaakte zag hij vlak bij zich eene oude boerin, die hem met deelneming en diep medelijden scheen aan te zien.

Dat was waarlijk niet te verwonderen,

t.o. 64

want onze JAKOB zag er erbarmelijk uit; zijne kleederen waren in de grootste wanorde, zijn haar hing haveloos, zijne oogen waren rood van het weenen, zijn geheele ligchaam bibberde van koude. Alles gaf hem inderdaad een ellendig voorkomen.

'Wat doet gij daar, lieve jongen?' vroeg de vrouw met eene vriendelijke stem.

'Ach! ik ben zoo ongelukkig,' antwoordde JAKOB snikkend.

'Ween toch zoo niet,' zeide de boerin, de hand van den armen jongen grijpende, 'weenen en klagen helpt niets. Zeg mij liever wat u overkomen is; misschien kan ik u helpen of u ten minste met goeden raad dienen.'

Door deze minzame toespraak bemoedigd, verhaalde JAKOB zijn geheele wedervaren.

'Gij zijt zeer te beklagen en het zal moeijelijk zijn u uwe kanten terug te bezorgen; maar gij moet nog niet alle hoop opgeven. In een geval als het uwe moet men alles

beproeven wat tot het doel leiden kan. Hoor en volg mijnen raad. Ga naar Eecloo; gij zult die stad althans bij naam wel kennen. Gij zijt juist op den weg er naar toe, en wij willen de omstandigheid dat gij dien onbewust ingeslagen hebt, als een gelukkig voorteeken aanmerken.

Vraag daar naar den vrederegter en leg hem uwe belangen bloot. Hij is een regtschapen en schrander man en zal u, als het maar immer mogelijk is, wel weder aan uw eigendom helpen.'

'Het mogt wat!' klaagde JAKOB, 'hij zal mij, even als de burgemeester, als een landlooper behandelen en dat verdraag ik voor de tweede maal niet.'

'Wat dat aangaat,' zeide de boerin, 'daarvoor hebt gij niet te vreezen; hij is in den geheelen omtrek bekend als een billijk en zeer spraakzaam, menschlievend man. Gij moet maar naar hem toe gaan; het zal u niet berouwen, en later zult gij nog wel

eens aan de oude vrouw denken die u dezen raad gegeven heeft.'

JAKOB liet zich bepraten en besloot dezen raad op te volgen. Nadat hij de vrouw hartelijk gedankt had, nam hij zijn mars op en volgde den aangeduiden weg.

Daar hij nog slechts een groot uur van Eecloo van daan was, kwam hij daar reeds vroegtijdig aan en stond weldra voor den vrederegter.

De vriendelijke ontvangst, die hem hier ten deel viel, bemoedigde den armen jongen eenigzins. De vrederegter vroeg welwillend wat hij verlangde, waarbij hij den jongen met opmerkzaamheid aanzag, als wilde hij zich door het uitwendig voorkomen van den knaap overtuigen wie hij voor zich had.

JAKOB verhaalde openhartig, bescheiden en naauwkeurig, hoe alles gebeurd was, van het inpakken der doos af, tot aan haar verdwijnen toe.

Daarna legde hem de vrederegter onder-

scheidene vragen voor, die alle vlug en naauwkeurig beantwoord werden.

Onze jonge kantenkoopman legde in alles wat hij zeide, zulk eene ongemaakte eenvoudigheid aan den dag, dat de vrederegter, die hem door allerlei vragen en wedervragen getoetst had, met ieder oogenblik meer tot de overtuiging kwam, dat hij geenen bedrieger voor zich had en dat de diefstal inderdaad gepleegd was.

Maar met die overtuiging was het nog niet genoeg. Bewijzen waren niet voorhanden, en de smid was een man, van wien men anders niets kwaads wist. Ongetwijfeld zou hij alles ontkennen. Wien kon of mogt in dit geval de regter gelooven, daar het ‘ja’ van den een zoo goed was als het ‘neen’ van den ander?

Een regterlijk onderzoek kou misschien eindelijk de waarheid aan het licht brengen; maar deze weg was lang en vorderde veel tijd, waarbij onze arme marskramer ligt al

de verdiensten van zijne geheele reis inschieten kon. Ook kon in een zoo langdurig tijdsverloop de doos met haren kostbaren inhoud gemakkelijk uit den weg geruimd worden, zoo dat de kanten nimmer weder tot den regten eigenaar kwamen.

De regter wreef zich het voorhoofd; hij zag er geen middel op. Maar hij was er de man niet naar, om zich door zwarigheden te laten aftrekken van het opsporen van alle middelen om den dader te ontdekken, wanneer hij eenmaal overtuigd was dat er onregt was gepleegd. Zijn helder, onbevooroordeeld verstand gaf hem doorgaans een middel aan de hand, dat tot het oogmerk leidde. Zoo was het ook nu. Plotseling kwam eene gedachte in hem op, die hij terstond tot uitvoering bragt.

Hij liet dadelijk eenen zijner policie-dienaars komen; een' man op wien hij zich in zulke gevallen volkomen verlaten kon, wegens braafheid, schranderheid en ervarenheid.

Deze maakte hij eerst in het breede met de gansche geschiedenis bekend en zeide daarop:

‘Gij stijgt oogenblikkelijk te paard en rijdt naar W...., waar, gelijk gij weet, op de laatste jaarmarkt eene vechtpartij heeft plaats gehad, waarin meer lieden van die plaats betrokken zijn. Gij begeeft u daar naar het huis van den smid, onder voorwendsel van hem ophelderingen te vragen, waarbij gij hem moet doen bemerken, dat hij veel van die zaak moet weten, als ook dat een der aangeklaagden zich op hem beroepen heeft. Hij moet dus als getuige terstond met u gaan, daar het onderzoek geen uitstel kan lijden. Maar hij mag volstrekt niet merken, dat het om de zaak van den marskramer te doen is.

Tot naauwkeurige uitvoering van dezen last is schranderheid en behendigheid noodig, en daarom heb ik er u toe uitgekozen. Ga terstond; wij hebben geen oogenblik te verliezen.’

De dienaar, die zich door dezen last zeer gestreeld gevoelde, steeg te paard en reed spoorslags weg. Hij voerde zijnen last zoo goed en gezwind uit, dat het nog naauwelijks middag was, toen de smid voor den regter stond, maar zonder den minsten argwaan te voeden. De policie-dienaar had hem zoo sterk gehaast, dat de smid zich niet eens den tijd gegeven had om zich aan te kleeden, zoo dat hij in zijn werkpak verscheen, gelijk onze lezers hem op het nevenstaande plaatje zien afgebeeld.

Maar toen hij binnengekomen was en den marskramer voor zich zag staan, begreep hij, dat men hem in den val gelokt had, en veranderde een weinig van kleur, maar herstelde zich spoedig.

Zonder veel omwegen zeide de regter ernstig en koel tot hem:

‘Deze knaap hier, dien gij ongetwijfeld herkennen zult, beschuldigt u, dat gij hem eene doos met kostbare kanten ontstolen hebt.

Gij ontkent het. Nu is er een zeer eenvoudig middel om uwe onschuld aan den dag te brengen, of te ontdekken, wie van u beiden de waarheid zegt en wie de leugenaar is.

‘Zie hier! Daar is papier, pen en inkt. Schrijf, wat ik u zal voorzeggen, geen woord meer of minder. Weigert gij te schrijven, dan zal dit zeker als een bijkomend bewijs van schuld kunnen gelden. Dus schrijf:

‘Lieve vrouw!’

De smid schreef:

‘LIEVE VROUW!

Alles is ontdekt. Het eenige middel om het gevaar van ons af te wenden, bestaat daarin, dat gij den brenger dezes de vervloekte doos van den marskramer ter hand stelt. Weiger het niet; gij zoudt ons daardoor in het grootst ongeluk storten.’

‘Maar,’ stotterde de smid, ‘dat kan ik niet schrijven; dat was juist de bekentenis afleggen dat ik schuldig ben, en dat ben ik toch niet.’

t.o. 72

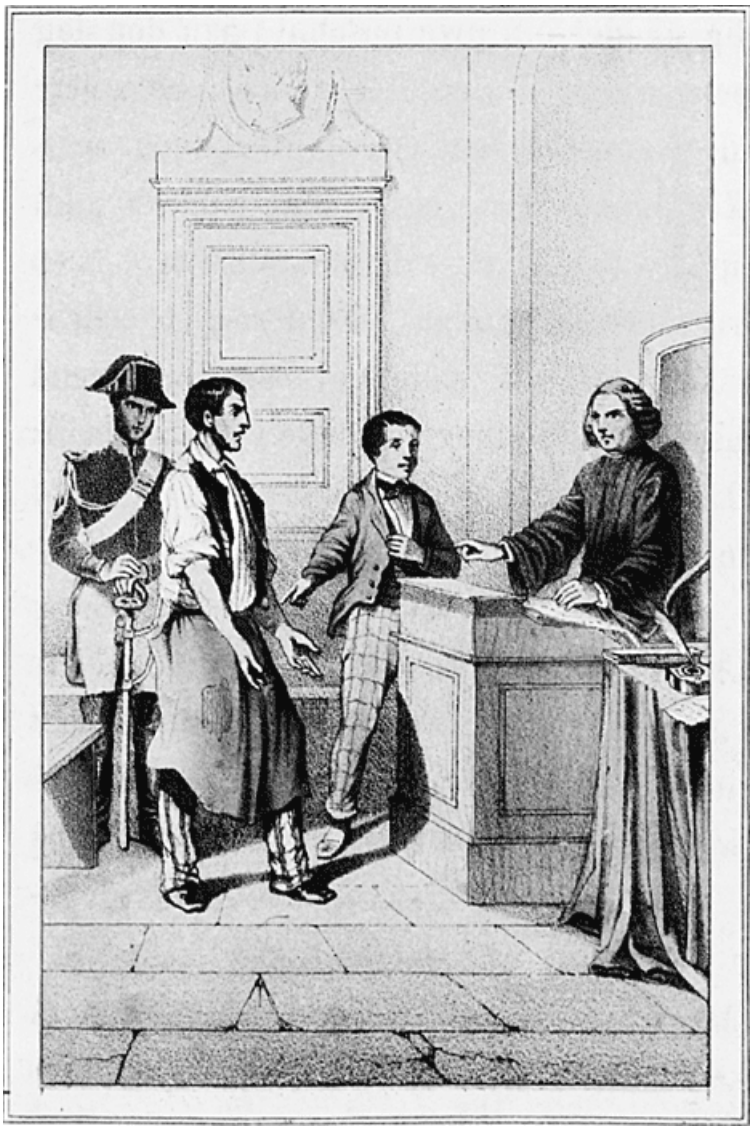

‘Onder deze omstandigheden is het geene bekentenis van schuld. Het is zeer duidelijk, dat uwe vrouw, in geval zij de doos niet heeft, volstrekt niet weten zal wat gij van haar wilt, en zij kan dus ook mijnen dienaar niet ter hand stellen 't geen gij verlangt. Maar dan is het ook uitgemaakt zeker, dat de beschuldiging van den marskramer valsch is; gij gaat onverlet naar huis, en die jongen danst naar de gevangenis en betaalt u uwe reis. Dit is het eenige middel, zoo als ik reeds zeide, om u van alle verdenking te zuiveren.

Weigert gij daarentegen om dezen brief te schrijven, dan laat ik u oogenblikkelijk arresteren, want dan ben ik overtuigd dat gij de dief zijt. Terwijl gij dan in de gevangenis tijd hebt om u de waarheid te herinneren, rijd ik naar uw huis om huiszoeking te doen.’

De smid doorzag dat men hem verkloekt had; hem schoot niets anders over, dan te

schrijven. Vervolgens werd de zelfde beambte, die de eerste maal zijnen last zoo goed uitgevoerd had, andermaal heen gezonden, om den brief aan de vrouw van den smid te brengen.

Men kan zich gemakkelijk voorstellen met wat verschillende gewaarwordingen de smid en de marskramer de terugkomst van den policie-dienaar verbeidden; de een zoo wel als de ander zweefde tusschen hoop en vrees. En dit te sterker, naar mate het oogenblik meer naderde, waarop de terugkomst van den uitgezondene kon worden te gemoet gezien.

Eindelijk, na drie uren van bange verwachting, hoorde men den hoefslag van een paard. Het stond stil voor de deur van den vrederegter; de dienaar steeg af en na weinige oogenblikken stond hij binnen. Hij had de gewigte doos in de hand!

Het zal voor mijne jonge lezers niet moeijelijk zijn, zich den doodelijken schrik des

eenen en de onbegrensde blijschap van den ander voor te stellen.

De goede JAKOB knielde bijna voor den menschlievenden man, wiens schranderheid en welwillendheid hem zijne kantendoos hadden terug bezorgd; hij betuigde den regter zijnen vurigsten dank.

De regter wenschte hem geluk met den goeden afloop der zaak en JAKOB zette zijne reis welgemoed voort.

Wat echter den smid aangaat, zijne schuld was bewezen, en hij kon niet ongestraft blijven. Hij werd veroordeeld tot drie maanden gevangenisstraf.

'Moederlief, dat is eene heerlijke geschiedenis,' zeide ELIZABETH, 'het spijt mij slechts, dat FRITS en MARIA er niet bij zijn; zij zouden er ook veel schik in gehad hebben.'

'Dat gemis kan gemakkelijk voor hen vergoed worden. Gij zult de vertelling

weder aan hen kunnen verhalen, dat is voor u zelve eene zeer nuttige oefening.'

'Dat zal ik zeer gaarne doen, maar ik vrees, dat mij dit niet best zal afgaan.'

En toen nu FRITS en MARIA bij ELIZABETH kwamen, had deze niets spoediger te doen, dan de aangename geschiedenis van den kleinen kantenkooper te vertellen; en dit gelukte haar zoo goed, dat beiden tot tranen geroerd waren over den angst van den armen JAKOB.

Mevrouw VAN HAGEN verheugde zich ten hoogste over de naauwkeurige wijze, waarop hare dochter het verhaal had overgebragt, en nog veel meer over de edelaardige gevoelens, die hare kinderen bij het vernemen dezer geschiedenis hadden aan den dag gelegd.

III.
Zijde.

Op zekeren morgen zeide MARIA tot den heer VAN HAGEN:

‘Vaderlief, zoudt gij mij niet willen vergunnen, zijdewormen te hebben?’

‘Hoe komt gij juist tot deze vraag, mijn kind?’ was het antwoord.

‘Zie hier, lieve vader; ik heb hier eene menigte eitjes van die diertjes. De meid van grootmoeder heeft ze mij gegeven, en gezegd dat bijna ieder daar aan huis die diertjes kweekt.’

‘Maar,’ zeide haar vader, ‘het is niet genoeg die eijeren te hebben. Waarmede wilt gij de wormen - of het zijn eigenlijk

rupsen - voeden als zij uit de dopjes gekropen zijn?'

'O, gij zoudt misschien denken, dat ik niet wist, waarin hun voedsel bestaat? Ik heb het immers van u zelf gehoord, dat de zijdewormen gevoed worden met bladeren van moerbezienboomen. Ook hebt gij ons verteld, dat de zijdewormen onder keizer AUGUSTUS....'

Op dit oogenblik kwam FRITS in de kamer en hoorde nog even, wat MARIA gezegd had.

'AUGUSTUS?' riep hij uit; 'daar vergist gij u schrikkelijk, zusje; het was onder keizer JUSTINIANUS, dat de zijdewormen het eerst in Europa kwamen. Daar de zijde oorspronkelijk in Oost-Indie te huis behoort, was zij toen zoo duur, dat slechts vorsten en de rijkste lieden in staat waren om zijden kleederen te bekostigen. Nog na de geboorte van onzen heer JEZUS CHRISTUS was een pond zijde evenveel waardig als een pond goud; zij werd alzoo in den letterlijken zin des

woords tegen goud opgewogen. In Europa werd algemeen geloofd, dat de zijde aan zekere boomen groeide en 't kwam niemand in de gedachten, dat zij door eene rups werd gesponnen.

'Toen de oorlogen met de Perzen begonnen, werd de zijde in Europa hoe langer zoo kostbaarder; want de kooplieden, die haar vroeger hadden overgebragt, bleven nu achter, en de zijde werd dus van lieverlede meer en meer zeldzaam.

Keizer JUSTINIANUS, aan wiens prachtlievend hof de zijde zeer in zwang was gekomen, wilde een schip uitrusten, dat de Roode zee zou uitvaren om zijde uit Indie te halen, toen eene omstandigheid plaats greep, die den grootsten invloed had op het gebruik van zijde.

Er waren namelijk twee monniken in Indie geweest, met oogmerk om de Heidenen tot het christendom te bekeeren. Deze kwamen terug en bragten eenige poppen van

zijdewormen als eene groote zeldzaamheid mede naar Europa. Zij bragten ook het berigt mede, dat de zijde niet, zoo als men tot dus ver meende, van boomen werd gewonnen, maar afkomstig was van eene rups, alsmede hoe deze moest worden verpleegd en gevoed.

De keizer zond deze monniken terug met oogmerk om zoo mogelijk eitjes van deze nuttige insekten naar Constantinopel - toen de hoofdstad van het Oostersche of Grieksche keizerlijk - over te laten brengen. Want daar groeiden moerbeziën-boomen in groote menigte. De zaak was echter niet zoo gemakkelijk als men zich had voorgesteld.

In Indië trachtte men zorgvuldig een geheim te bewaren, welks bezit zoo veel voordeel opleverde. Daarom werd met de grootste zorgvuldigheid gewaakt tegen den uitvoer van eitjes.

Den monniken gelukte het echter door list,

er zich eene tamelijke hoeveelheid van te verschaffen, die zij vervolgens in uitgeholde wandelstokken naar Constantinopel overvoerden.

Dit geschiedde omstreeks het jaar 565 na de geboorte van CHRISTUS.

De eitjes werden nu in het eerstvolgend voorjaar in mest uitgebroed, en de diertjes vermenigvuldigden zich zoo snel, dat weldra te Constantinopel en in de grieksche steden Athene, Korinthe en Thebe, aanzienlijke zijdefabrijken konden worden aangelegd.

Nu werd de zijde-kweekerij hoe langer zoo meer uitgebreid. Uit Griekenland kwam deze tak van nijverheid het eerst naar Italië en Sicilië, vervolgens naar Spanje en Frankrijk, en van daar later ook naar Duitschland. Maar de zijdewormen zoo wel als de moerbeziën-boomen begeeren vooral eene warme luchtstreek, zoodat de zijde-kweekerij in Duitschland en ons vaderland moeijelijker is dan in andere landen'.

'Gij hebt alles goed onthouden,' zeide

zijn vader. ‘En wal nu u betreft, lieve MARIA, gij hebt nu wel eitjes, en weet wat gij voor voedsel aan de uitkomende zijderupsen geven moet; maar waar zult gij moerbeziën-bladeren vandaan halen?’

‘Er woont,’ was het antwoord, ‘hier in de buurt een man, die boompjes en bloemen, en ook groente en al dergelijke dingen verkoopt; ik heb gehoord, dat ik ook moerbeziën-bladeren bij hem kan krijgen. Als ik dagelijks voor een paar centen koop, heb ik genoeg voor honderd zijdewormen, en meer heb ik er zeker niet. Het meisje, daar ik de eitjes van gekregen heb, weet heel goed hoe alles moet gedaan worden; van haar heb ik dat alles gehoord. Zij zeide mij dat haar vader alle jaren geheele kamers vol met zijdewormen heeft; daardoor heeft zij geleerd hoe men er mede moet omgaan. Zij heeft mij ook beloofd, alles te zullen zeggen, hoe men de eitjes en de rupsen die er uitkomen moet behandelen.’

‘Hebt gij wel eens zijdewormen gezien, lieve vader?’

‘Zeer vele,’ zeide de heer VAN HAGEN, ‘toen ik voor eenige jaren in Frankrijk was heb ik alles wat tot het kweeken van zijdewormen en het winnen van de zijde betrekking heeft, zeer naauwkeurig gezien; want men doet het in vele streken van Frankrijk in het groot en tot veel voordeel.’

‘Dan kunt gij mij ook wel zeggen, hoe een zijdeworm - of eigenlijk schijnt het eene rups te zijn - er uitziet; ik heb wel eens gehoord dat het een zeer leelijk dier is.’

‘Wat zal ik u zeggen, kind? Dat hangt van den smaak af. Ik ben er zeker van, dat LOUISE, het dienstmeisje van mijne moeder, die u de eitjes gegeven heeft en uit dat gedeelte van Frankrijk komt, ze heel mooi zal vinden, en dat zij hare zijdewormen met nog veel grooter zorgvuldigheid verzorgt, dan vele andere meisjes hare katten of vogels.

Maar toch hebt gij gelijk - de zijdewormen zijn eigenlijk zeer leelijke beesten. Denk maar eens, zij hebben eene menigte pooten en een lijf met haar bezet, dat naar alle kanten uitsteekt. Ik zou niet gaarne zulk een beestje aanvatten, en eigenlijk vind ik, dat zij na de spinnen de afzigtelijkste beesten zijn, die ik ken.

Men spreekt doorgaans van zijdewormen, maar het zijn, gelijk gij zoo even wel hebt opgemerkt, eigenlijk rupsen en niets anders; zij zijn evenwel niet, gelijk de meeste andere rupsen kaal, maar met haar begroeid, en worden zoo dik als een vinger.'

'Foei, zulke leelijke beesten wil ik niet hebben!' riep MARIA: 'ik wil er niets meê te doen hebben en de eitjes die ik gekregen heb, zal ik weggooijen. Dat had ik nooit gedacht, dat de beesten, van welke de fraaije zijde komt, zoo afschuwelijk leelijk waren. En het lint van mijn hoed - komt dus ook van die vieze rupsen?'

‘Zeker,’ zeide haar vader.

‘Foei, dan gril ik daar ook al van, hoewel het niet half zoo erg is als met die beesten in één huis te leven.

En dat zouden nog maar enkelen zijn; maar, lieve vader, denk u eens - heele kamers vol met dat ontuig!

Maar hoe maken die beestjes de zijden stoffen?’

‘Zij maken de zijden stoffen niet, maar spinnen alleen de draden, waarvan men naderhand de stoffen weeft,’ zeide de heer VAN HAGEN.

‘Maar,’ ging MARIA voort, ‘kan men dan de zijde niet van iets anders maken? Komt dan alle zijde van de zijdewormen?’

‘Slechts deze wormen of rupsen, hoe gij ze noemen wilt, zijn het, en zij alleen, welke die draden voortbrengen, waarvan men allerlei zijde maakt, niet alleen gekleurde linten, maar ook taf, mouseline, gros de Naples en allerlei namen, die men aan de zijde naar

hare verschillende dikte en ook naar de soort van weven geeft.'

'Als dat zoo is,' hernam het meisje, 'moeten er wel verbazend veel menschen met die rupsen omgaan; maar dan begrijp ik niet dat het hen niet deert, als zij die leelijke beesten aanraken. Ik herinner mij nog zeer goed, dat gij FRITS eens hebt gewaarschuwd, voorzigtig met zekere rups om te gaan, die hij gevonden had, want dat hij er gemakkelijk blaren van op de handen kon krijgen. Hoe maken het dan de menschen, welke zijdewormen opkweeken? Zij moeten wel altijd zoo vol blaren zijn alsof zij de mazelen hadden.'

'Bij het kweeken der zijdewormen,' antwoordde de heer VAN HAGEN, 'heeft men daar niet voor te vreezen, want vooreerst behoeven die diertjes daarom nog niet met de hand te worden aangevat, en ten tweede hebben de haartjes der zijdewormen niet dat eenigzins vergiftige, 't welk men bij vele

andere rupsen aantreft, en waardoor het oploopen van de huid en eene pijnlijke jeukte veroorzaakt wordt.'

'Maar hoe kunnen die kleine zijdewormen zijde maken, of zoo als gij het noemt, zijdedraden spinnen? Gij zult zeker wel zoo goed willen zijn, lieve vader, om mij dat te vertellen; als ik er niet meer aan denk, dat die beestjes leelijke rupsen zijn, zal ik er misschien geen vrees of afschuw meer van hebben.'

'Ha, ha!' was het antwoord, 'gij denkt misschien aan uwe zijden lintjes en uw zijden manteltje, en vindt daarom die beesten niet meer zoo leelijk, niet waar, juffertje?'

Hij ging voort:

'Vooreerst moet ik u zeggen, dat niets in de natuur leelijk is. Slecht dat gene, 't welk nergens toe dient en geen nut heeft, is leelijk, gelijk omgekeerd slechts dat gene schoon kan worden genoemd, hetwelk goed tevens is.

Ieder voorwerp der natuur, ieder schepsel van God is tot het een of ander doel bestemd en dus - goed. Wij hebben wel nog geene naauwkeurige kennis van hetgeen waartoe ieder schepsel dient, en van vele schijnt het ons daarom toe, dat zij nutteloos hunne plaats beslaan; maar dat geeft ons geen regt om het er voor te houden dat zij daarom geen nut hebben.

Hoe verder men vordert in de schoone kennis van de voorwerpen der natuur, des te meer leeren wij inzien, waartoe ieder voortbrengsel der schepping dient, of eigenlijk welk nuttig gebruik er van kan gemaakt worden. Maar des te meer leeren wij ook de goedheid, wijsheid en magt van den grooten Schepper eerbiedig bewonderen en aanbidden.

Die kennis is ieder in zijnen kring nuttig, en daarom moet ook gij, mijne kinderen, een goed gebruik maken van de lessen, die ik u over deze schoone wetenschap geef.

Hoe meer gij er in voortgaat, zoo veel te meer zult gij overtuigd worden dat ik gelijk heb.

Maar ik wil nu aan uw verzoek voldoen, lieve MARIA, en u eene uitvoerige en volledige verklaring geven van alles wat betrekking heeft op de zijdewormen en de bereiding der stof die zij voortbrengen. Ga hier eens zitten, en luister aandachtig.

Gelijk ik u gezegd heb, behooren de zijdewormen oorspronkelijk te huis in Oost-Indië en China, waar zij zich, even als onze gewone rupsen hier, in groote menigte en zonder verpleging op de moerbeziënboomen in de vrije natuur bevinden. Om er zijde van te verkrijgen behoeft men niets anders te doen, dan de tonnetjes of poppen van de takken te nemen en ze zoo te behandelen, als ik u zoo aanstonds zeggen zal.

Maar reeds duizend jaren voor de geboorte van CHRISTUS hadden de Indianen en Chinezen door ondervinding geleerd, dat de zijde

veel voortreffelijker wordt, wanneer men de rupsen niet aan haar zelve overlaat, maar ze regelmatig verpleegt en verzorgt.

Gij weet nu ook reeds, op welke wijze dit nuttig diertje naar Europa gekomen is en sedert wanneer het in ons werelddeeel aangekweekt en met moerbeziën-bladen gevoed wordt.

Nadat het in den toestand van rups eenen tijd van minstens twee-en-twintig en hoogstens vijftig dagen doorgebragt heeft, spint het zich in zijn tonnetje - men noemt ze in de kunsttaal veelal cocons - en het wordt eene pop, even als de gewone rupsen.

In dezen toestand blijft het diertje tot in de eerstvolgende lente, als wanneer het nogmaals van gedaante verandert en als kapel te voorschijnt komt, na de draden van het tonnetje (de cocon) te hebben gebroken.

Maar het leven dezer kapel duurt niet lang; want nadat zij in weinige dagen eenige

honderd eitjes, zoo als die MARIA van LOUISE heeft gekregen, gelegd heeft, sterft zij. Uit de eitjes komen de rupsen voort, en dan begint het op nieuw. Eitje, rups, pop, kapel, zijn dus de gedaanteverwisselingen dezer beestjes.

Die tonnetjes nu, welke de zijdewormen maken om zich tot eene pop in te wikkelen, zijn de stof, van welke men de zijdedraden wint.

Zulk een tonnetje - wij zullen liever dit hollandsche woord, dan den kunstnaam cocon gebruiken - heeft de gedaante van een eirond kogeltje, ongeveer een duim lang en naar evenredigheid dik. Het buitenste er van bestaat in fijne zijdedraden, die er omheen zijn gewonden. Om die af te winden moet men eerst de tonnetjes in zeer heet water werpen, opdat de fijne hars, met welke de rups hare woning tegen den regen heeft beveiligd, opgelost en weggenomen worde.

Wanneer de tonnetjes onbeschadigd zijn,

bestaat de geheele ontwikkeling uit éénen doorloopenden draad, die eenige duizende malen om de pop heenloopt; en het gebeurt nu en dan, dat zulk een draad zich geheel laat afwinden, zonder eene enkele maal te breken.'

'Dat moet een vervelend werk zijn,' zeide MARIA, 'dat veel voorzigtigheid en geduld vordert.'

'Daarin hebt gij gelijk, mijn kind. Wanneer men den draad met de vingers moest afwinden, zou het een oneindigen tijd kosten en de zijde nog veel duurder zijn dan nu. Maar ook dat werk geschiedt door kunstmiddelen, waardoor de arbeid niet alleen veel sneller van de hand gaat, maar ook gelijkmatiger kan worden verrigt.

'De werktuigen van welke men zich daarbij bedient, heeten haspels en den aldus gewonnen zijdedraad noemt men floszijde. De toestellen tot het afwinden der tonnetjes vindt men in alle landen waar men zich op

de zijdeteelt toelegt. Zij zijn aldus vervaardigd, dat meisjes van twaalf tot veertien jaar er zeer goed toe kunnen gebezigd worden.

'De kleur der zijde, zoo als zij van de tonnetjes wordt afgewonden, is geel of wit, naar de soort der zijdewormen die haar voortbrengen; beide hebben een levendig en blinkend voorkomen.

'Maar,' merkte MARIA aan, 'er is toch zijde van meer kleuren, blaauw, bruin, rood, groen, zwart, ja ik geloof wel van alle kleuren die bekend zijn. Hoe komt dat?'

'Dewijl men die heeft laten verwen, kindlief, en daarvoor heeft men ook alweder andere toestellen. De fabrijken waarin dat geschiedt, dragen den naam van zijdeverwerijen. Intusschen moet ik u mededeelen, dat men het middel meent gevonden te hebben, om de zijdewormen te noodzaken, zijde van althans sommige kleuren te spinnen; en dit zou zeer zeker van het grootste belang zijn voor de bewerking der zijde, voor de duur-

zaamheid der kleuren en voor de waarde der zijden stoffen.'

'Maar dat is verwonderlijk,' zeide MARIA, 'de zijdewormen noodzaken om zijde van eene zekere kleur voort te brengen! Hoe legt men dat aan?'

'Voor zoo veel ik kan oordeelen uit het geen ik er van gehoord heb,' antwoordde de heer VAN HAGEN, 'doet men bij de moerbeziën-bladeren iets van de begeerde kleur, hetwelk voor de zijderupsen niet schadelijk is.'

'Opmerkelijk!' riep het meisje uit; 'wat de menschen toch al niet uitvinden!'

'De draden, zoo als zij van de tonnetjes worden afgewonden, zijn echter zoo fijn, dat zij afzonderlijk bij geen mogelijkheid kunnen geweven worden; daarom moeten er nog onderscheidene bewerkingen mede plaats hebben, eer men er de zoo algemeen geachte stof van maken kan. In de eerste plaats behoort daartoe het zamenvoegen van meerdere draden tot éénen. Men noemt dit

op sommigen plaatsen twijnen, ook tweernen, elders draden of ook draaijen. De naam doet minder ter zake; de bewerking komt daarop neder, dat meerdere gelijksoortige draden bijeen worden gevoegd en meer of min als een touw in elkander gedraaid.'

'Geschiedt dat ook met werktuigen?' vroeg MARIA.

'Zeker, meidlief; ook dat werk moet door en op werktuigen verrigt worden, daar zulk een werk met de hand ten hoogste langwijlig en daardoor kostbaar zou wezen. En ook buitendien kan het door middel eener werktuiglijke bewerking oneindig gelijkmatiger worden gedaan.'

'Maar hoe is dat mogelijk?' vroeg de weetgierige MARIA verder, 'dat zulke kleine diertjes, als zijdewormen zijn, eene zoo verbazend groote menigte draden voortbrengen kunnen, dat men er zoo eindeloos veel zijden stoffen van maken kan, als er in de wereld

worden gebruikt? Reken maar eens de hoeveelheid zijde, die in al de winkels van ééne stad - neem eens Amsterdam - is opeen gestapeld! En dan nog in de andere steden! En dan nog alles wat in ons vaderland aan japons, aan mantels, aan voering, aan linten, aan - ik weet niet wat - gedragen wordt! En dan eens andere landen!'

'Gij hebt gelijk,' was het antwoord van haren vader, 'iedere zijdeworm levert slechts één cocon, en de hoeveelheid zijde, die men er afwindt, is zeer gering; maar gij kunt u waarlijk ook niet voorstellen, hoeveel millioenen zijdewormen men in vele landen kweekt. Om slechts van Europa te spreken: er zijn in het zuiden van ons werelddeel gansche streken, waar bijna ieder zich met de zijdeteelt bezig houdt, en zelfs op de kleinste dorpen millioenen dezer diertjes worden gevoed. Wanneer men in Mei door die landstreken reist, ziet men duizende menschen bezig met het inzamelen der moer-

beziën-bladeren. In dat jaargetijde wordt de gansche tijd en aller handenarbeid besteed aan de zijdewormen, waarvan ieder huis en hoofd vol heeft; alles blijft er voor staan en aan geene andere bezigheid wordt gedacht eer die van de zijdeteelt geëindigd is.'

'Dat is verwonderlijk, en nu kan ik mij gemakkelijk voorstellen, hoe het mogelijk is, zooveel draden voor eene zoo verbazende hoeveelheid zijden stoffen te krijgen.

'Maar,' voegde MARIA er bij, 'wat wordt er van de zijdewormen, wanneer zij in kapellen veranderd zijn? Mij dunkt, daar moeten er zooveel zijn, dat zij de lucht verduisteren.'

'Zoo ver komt het niet,' antwoordde de heer VAN HAGEN, 'de arme diertjes krijgen geen tijd om kapellen te worden. Zoodra de rupsen hare tonnetjes voltooid hebben, worden zij in hare eigene woningen gedood, door ze aan eene groote hitte bloot te stellen. Dit is hoog noodig, want ieder tonnetje,

waar uit de kapel is gekropen, verliest bijna alle waarde, daar bij het uitbreken de draden natuurlijk stuk gaan en de afhaspeling op de gewone wijze dien ten gevolge niet geschieden kan. Echter hebben deze tonnetjes nog eenige, schoon geringe waarde in vergelijking met de gave.'

'Maar,' merkte de opmerkzame MARIA op, 'wanneer men alle rupsen doodt, zal men er spoedig geen één meer over houden, daar, zoo als ik van u gehoord heb, alleen de kapellen de eitjes leggen en alleen uit die eitjes weder nieuwe rupsen komen.'

'Ten einde op nieuw eitjes te hebben, laat men een genoegzaam aantal poppen in leven. Wanneer de kapellen uit de tonnetjes te voorschijn gekomen zijn, zet men ze op linnen of papier, waarop zij dan eitjes leggen. Zoodra dit heeft plaats gehad, legt men het linnen of het papier met de eitjes tot het volgende voorjaar op eene drooge, luchtige plaats. In dien tusschentijd ontwik-

kelen zich de eitjes door de natuurlijke warmte der zon, of ook door kunsthitte.

Ook moet ik u nog zeggen, dat de pas gelegde eitjes met eene kleverige stof overtrokken zijn, door welke zij aan het linnen of het papier blijven hangen, zoo dat men ze gemakkelijk van de eene plaats naar de andere brengen kan.'

'Maar kunnen de uitgekomen kapellen niet wegvliegen waar zij willen? Hoe kan men in dit geval de eitjes verzamelen, die de kapel legt waar zij wil?' vroeg MARIA.

'De kapel der zijderups vliegt niet,' was het antwoord, 'want hoewel zij vleugels heeft, is het lijf toch te zwaar om door de lucht te kunnen fladderen.'

'Dan is deze kapel onder de kapellen hetgeen de struisvogel is onder de vogels,' merkte MARIA aan.

'Die vergelijking is zoo kwaad niet,' hernam haar vader.

'Nadat de kapellen uitgekomen zijn,' ging

hij voort, ‘zet men ze voorzigtig op een stuk linnen of papier, zoo dat zij niet voort kruipen kunnen, en daar brengen zij hare overige weinige levensdagen door.’

‘En wat gebeurt er wanneer zij hare eitjes gelegd hebben?’ was de vraag van het meisje.

‘Zij sterven na weinige dagen. De meesten echter die zijdewormen opkweeken, werpen de kapellen, zoodra zij eitjes gelegd hebben, voor de kippen, die ze met veel gretigheid opeten.

‘En nu,’ ging de heer VAN HAGEN voort, ‘wanneer gij nu zijdewormen wilt voeden, kunt gij u door eigen ondervinding overtuigen van de waarheid van 't geen ik u gezegd heb. Gij zult dan ook ontdekken, dat de rups, eer zij zich in haar tonnetje spint, viermalen van huid verandert. Gij zult zeker wel gelooven dat dit alles zeer wetenswaardig is.’

‘Zeker is het dat,’ antwoordde MARIA, ‘en ik heb vast besloten mijne zijdewormen op te kweeken of liever, mijne eitjes te

bewaren, ten einde eene kleine zijdeteelt aan te vangen. Ik ben nu niet meer bang om deze diertjes aan te vatten, want ik weet toch dat zij mij geen kwaad kunnen doen. Misschien kan ik wel zoo veel zijde bijeen krijgen, dat ik er een manteltje uit hebben kan.'

'Wij willen zien,' antwoordde haar vader lagchende. 'Maar daar gij intusschen zoo oplettend naar mij geluisterd hebt, wil ik u ten slotte eene kleine geschiedenis verhalen die met het maken van zijde zamenhangt:

'Te New-York, de grootste stad van Amerika, vindt men in eene der hoofdstraten prachtige zijdewinkels, die eene bijna onberekenbare waarde hebben. Voor eenige jaren brak in deze straat eene felle brand uit, en het liet zich aanzien, dat het grootste gedeelte der magazijnen en van den voorraad zijde een prooi der vlammen worden zou. De boekhouder van een in dat gedeelte der stad gevestigd handelshuis zond terstond

een schip naar zijnen patroon, die zich toen juist te Londen bevond. Toen deze het berigt ontving, hield hij zich terstond overtuigd, dat er ook van zijnen voorraad niets te regt zou komen. Hij zond dus het schip terstond terug, opdat de schrikkelijke mare zich niet zoo snel verbreiden mogt, en reisde nog den zelfden dag naar Lyon, waar de voornaamste stapelplaats van de fransche zijdestoffen is, en waar men bij zijne aankomst nog niets van den brand wist. Hier kocht Hij zoo veel zijde op als hij maar kon bekomen, om op bepaalden tijd te betalen. Daar hij een bekend koopman was, maakte niemand zwarigheid, hem zijnen voorraad op deze voorwaarden te verkoopen. Maar al spoedig werd bekend, dat de geheele kostbare voorraad van zijde te New-York verbrand was. Er kwam nu natuurlijk eene groote rijzing in dit artikel. Onze Amerikaan echter had bijna den gauschen voorraad van Lyon in handen en won nu bij den verkoop daarvan

veel meer, dan hij bij den brand verloren had. Hij was nu veel rijker dan ooit te voren.'

'Dat was een geslepen handelaar,' zeide MARIA.

'Dat beloof ik u,' antwoordde haar vader. 'Men noemt dat tegenwoordigheid van geest.'

MARIA bewaarde hare eitjes, en had het genoegen, ze het volgende voorjaar te zien uitkomen; met zorgvuldigheid verpleegde zij de rupsen, zonder er bang voor te zijn. Eindelijk gingen de diertjes hunne tonnetjes spinnen en MARIA had nu honderd van de schoonste tonnetjes. Zij vond later alles juist zoo als haar vader haar had verhaald en leerde nu ook de kunst om de zijde van de tonnetjes af te haspelen, terwijl zij later het genoegen had, eene fraaije geldbeurs voor haren vader van de door haar zelve geteelde zijde te kunnen haken.

IV.
De Zweep.

FRITS VAN HAGEN, die reeds de beginselen van vreemde talen begon te leeren, had van zijnen vader een boekje ten geschenke gekregen met vertellingen voor de jeugd, waarbij de heer VAN HAGEN hem had aangemoedigd om die verhalen, ten minste sommige er van, in zijne moedertaal over te brengen; vooral ook opdat hij zich eenen gemakkelijken nederlandschen stijl zou eigen maken.

Toen FRITS eene dier vertellingen had overgezet, vroeg hij verlof om die aan zijnen vader voor te lezen. Hij deed het aldus:

'Op zekeren dag speelden VICTOR en zijn zusje LEENTJE op het ganzenbord. Zij had

den daartoe eene plaats uitgezocht op eene houten bank, onder de schaduw van eenen grooten boom in den tuin van hunnen vader. LEENTJE was een weinig grooter dan haar broeder, zoo dat deze haar gewoonlijk zijn mamaatje noemde, daar hij gaarne erkende dat zij veel verstandiger, veel meer gevat was dan hij, en hem dikwijls met goeden raad ter zijde stond.

Zij hadden een jonger broertje, met name EMILE. Deze was wel niet boosaardig; hij had zelf een goed hart, maar hij moest altijd zijn' zin hebben, en kreeg hij dien niet, dan kon hij op zijn poot spelen van belang.

EMILE had deze keer niet met LEENTJE en VICTOR aan het spelen op het ganzenbord willen meê doen; dat was hem veel te bedaard. Terwijl zij beiden dus hun spel voortzetteden, zag EMILE het aan en liep zich tamelijk vervelen.

Eindelijk zeide hij tot VICTOR:

‘Broertje lief, wilt gij geen paard met mij spelen? Kijk eens welk een heerlijk hoofd-

stel ik heb, en welke mooije roode leisels met ivoren ringen! Ook heeft onze koetsier mij een nieuwen slag aan mijne zweep gemaakt, zoo dat zij klapt als een.... Wacht! ik zal het u eens laten hooren. En terstond begon hij: klets, klets, klets, klets!'

'Eerst,' antwoordde VICTOR, 'zal ik het spel met LEENTJE uit maken, en dan wil ik gaarne paard met u spelen, maar onder voorwaarde, dat gij uwe zweep laat liggen. Want ik vind er niets prettigs in, dat gij mij, zoo als laatst, blaauwe strepen in de beenen slaat, als ik niet naar uw zin loop.'

'Geen zweep? Wel, dat is een klugtige inval,' zeide EMILE, 'geen zweep? Hoe kan men paard spelen zonder zweep? Hebt gij ooit een koetsier of een voerman zonder zweep gezien?'

'VICTOR heeft gelijk,' zeide LEENTJE. 'Ik heb zelf de blaauwe plekken aan zijne beenen gezien, die gij hem de laatste keer met uwe zweep geslagen hebt.'

‘Gij zult toch niet willen ontkennen, EMILE, dat het zoo is?’ voegde VICTOR er bij.

‘Nu, ik beloof u, dat ik de zweep slechts gebruiken zal om op den grond te slaan!’ antwoordde EMILE.

‘Neen, ik vertrouw u niet,’ hernam VICTOR; ‘gij hebt mij reeds meer dan eens bedrogen en die dat doet, wordt niet geloofd al spreekt hij de waarheid. Wilt gij uwe zweep hier laten, dan zal ik met u spelen en anders niet. Maar, lieve LEENTJE, laten wij ons spel voortzetten.’

‘Gij wilt dus niet met mij spelen?’ vroeg EMILE ongeduldig.

‘Neen,’ zeide VICTOR.

‘'t Is goed, speel dan maar op dat kinderachtige ganzenbord.’ En terwijl hij dat zeide, nam hij het opgeplakte ganzenbord op en smeet legpenningen, dobbelsteenen en alles door elkander, waarna hij lagchende wegliep. VICTOR wilde hem na, maar zijn zusje hield hem terug, zeggende:

‘Laat hem maar loopen, VICTOR; wij mogen blijde zijn dat hij weg is, want hij bederft altijd het spel. Ik weet nog waar wij beiden stonden en wij doen beter met ons spel voort te zetten, dan ons om dien naren jongen te bekommeren.’

‘Het zij zoo,’ antwoordde VICTOR; ‘ten uwen gevalle wil ik hem laten loopen, maar anders zou ik hem ongemakkelijk gevonden hebben. Wij zijn veel te goed voor dien plaaggeest.’

‘Hij is in allen gevalle onze broeder!’ hervatte LEENTJE, ‘wij moeten het hem vergeven; moeder vergeeft ons zoo dikwijls iets.’

‘Gij spreekt altijd als een kleine engel,’ zeide VICTOR, terwijl hij zijn zusje omhelsde ; ‘kom, wij willen met spelen voortgaan.’

Terwijl zij vergenoegd en tevreden aan het spelen waren en zich goed vermaakten, doorliep EMILE in kwade luim den geheelen tuin, zonder eigenlijk te weten wat hij doen zou. Doch wanneer een kind zich verveelt

en niet weet wat te doen, is het gewoonlijk niet veel goeds wat hij doet.

Zoo ging het ook EMILE. Hij begon alleen paard te spelen; hij was paard en koetsier te gelijk. Maar dat duurde niet lang; hij was dat spoedig moede. En toen begon hij uit verveling bladeren van de boomen te rukken en de bloemen in den tuin stuk te slaan.

De tuinman, die in den hof werkte en dat zag, zeide tot hem:

'Schaamt gij u niet, EMILE, zoo de boomen en de bloemen te bederven. Als gij dat niet aanstonds laat, zal ik het uwen vader zeggen.'

EMILE, die den tuinman niet gezien had, toen hij zijne ondeugende streken bedreef, mompelde een weinig in zich zelv' en liep toen naar het andere einde van den tuin.

De achterdeur van den tuin was open; hij ging er uit en toen hij een hoek was omgeslagen, waar een groote hond aan een ketting lag, kon hij niet nalaten hem te plagen en met zijne zweep naar hem te slaan.

Maar de hond, die niet van de gemakkelijkste was, sprong op, en EMILE moest zijne zweep in den loop laten. De aangehitste hond nam die en beet het fraaije stuk speelgoed, dat met roode zijden kwasten en geele lederen lissen voorzien was, geheel aan flarden. En of EMILE al riep: ‘houd op, hond!’ het hielp niet. De hond hield de zweep, even als een kluifje, tusschen de voorpooten en lag er mede, half in zijn hok, half er uit.

EMILE, die niet nader bij het hok durfde komen dan de lengte van de ketting, nam zijne leisels en beproefde een eind er van naar de zweep te werpen, ten einde deze alzoo naar zich toe te trekken. Maar de hond scheen dit als eene nieuwe terging op te vatten, althans hij begon hevig te blaffen, vatte de fraaije leisels aan en ging er mede in zijn hok.

Bedroefd over dit nieuwe ongeluk, liep EMILE naar eene meid, die zich toevallig in de

t.o. 110

nabijheid bevond en verzocht haar, dat zij den hond zijne zweep en leisels afnemen zou.

'Zoo komt gij te regt, jonge heer,' zeide zij. 'Ik zal er wel op passen, dat ik u de zweep niet haal, waarmede gij die arme beesten zoo verschrikt.' En zonder verder een woord te zeggen, ging de meid weg en liet EMILE bij het hondenhok staan.

Nu begon hij luidkeels te schreijen. In het eerst meende hij den tuinman te roepen; maar na het gebeurde in den tuin vreesde hij van dezen geen ander antwoord te krijgen dan van de meid. Nadat hij nog eene poos besluiteloos daar gestaan had, kwam zijn vader voorbij, die niet weinig verwonderd was, toen hij zijn zoontje EMILE in treurige houding, met de handen in zijne zakken en tranen in zijne oogen, bij het hok van een grooten hond vond staan.

'Wat doet gij daar?' vroeg zijn vader.

'Ach!' klaagde EMILE, 'die booze hond heeft mijne zweep vernield. Toen ik haar

trachtte af te nemen, begon hij te blaffen en te grommen. Ik durf bij dien hond niet komen.'

'Maar,' zeide zijn vader, 'hoe is het mogelijk dat uwe zweep in de pooten van dien hond komt? Hij ligt toch vast. Of hebt gij hem geplaagd? En die meid, die daar ginds aan het werk is, waarom hebt gij die niet geroepen? Zij kent den hond en zou uwe zweep wel hebben kunnen redden, eer de hond haar vernield had.'

'Ik heb het haar verzocht, maar zij bedankte er voor, mij te helpen.'

'Dat komt mij vreemd voor; waarom zou de meid u die dienst niet hebhen willen bewijzen?'

EMILE zweeg.

'Waarom zijt gij dan niet naar den tuin gekomen om den tuinman te verzoeken, den hond de zweep af te nemen?'

'Ik dacht, dat hij het ook niet doen zou.'

'En waarom niet?'

EMILE antwoordde niet.

‘Vriendje,’ zeide zijn vader, ‘het komt mij voor, dat gij genoeg gestraft zijt met het missen van uwe fraaije zweep. Ik zal u daarom niet nog meer beknorren of straffen, hoewel gij het zeker verdiend hebt. Maar luister eens goed naar mij; ik wil u eens iets zeggen:

Gij waart alleen aan het spelen, zeker uwe eigene schuld; want als gij ongetwijfeld weder niet kribbig en knorrig geweest waart, zouden VICTOR en LEENTJE zeker met u hebben gespeeld. Gij schijnt dus uwe gebreken niet te willen afleggen en doof te zijn voor mijne menigvuldige vermaningen.

Voorts weet ik - hoe, dat doet er niet toe - om wat reden die meid u uwe zweep niet heeft willen terug bezorgen. Gij plaagt hare kippen en eenden, en ook den vastliggenden hond, als gij maar kunt. Gij slaat die dieren met uwe zweep; geen wonder dat de meid blijde was, dat gij haar kwijt waart. En wat den tuinman aangaat:

gij hebt zeker uwe redenen gehad, waarom gij hem niet ter hulp durfdet roepen. Een knaap, die altijd zoo onbeschoft tegen die menschen is, verdient dan ook waarlijk niet dat men hem helpt als hij in den nood zit, en toch zou de tuinman en ook de meid, u zeker wel ontzet hebben indien de hond u zelven had beet gehad. Dat zou van zulk een sarrenden jongen ook niet te verwonderen zijn geweest. Anders, het dier doet niemand kwaad en uw broeder en zusster lekt hij dikwijls de handen. Maar als gij hem slechts nabij komt, begint hij te grommen; hoe komt dat, als het uwe schuld niet is?

Daarom, mijn jongen, laat het gebeurde u tot eene les verstrekken. Neem u terstond voor, een ander mensch te worden en uwe gebreken af te leggen. En dan zult gij zien dat ieder weêr met u te doen wil hebben. Uwe zweep kunt gij, naar ik zie, niet meer gebruiken; maar bewaar de stukken,

om u mijne vermaning te herinneren en uwe goede voornemens te versterken.'

Bij deze woorden ging EMILE'S vader bij den hond, die gewillig de stukken van de zweep en de leisels liet wegnemen. EMILE ontving ze uit de hand van zijnen vader, die er niets bij zeide, maar het knaapje veelbeduidend aanzag. Vervolgens gingen beiden naar huis.

EMILE zag van dit oogenblik af in, hoezeer hij zich door eigen schuld het leven verbitterde en zich zelven en anderen verdriet deed. Hij nam zich voor, anders te worden en werd langzamerhand een vriendelijker, geschikter knaap.

'Gij hebt die kleine vertelling goed vertaald, FRITS,' zeide de heer VAN HAGEN, toen deze haar had voorgelezen. 'Over de zedeles, die er in ligt, zal ik nu niet meer zeggen dan de vader van EMILE er zelf van zeide. Intusschen is het zoo, en

gij, mijne kinderen, moogt dit wel opmerken: de gevoeligste lessen en die het meeste indruk achterlaten, zijn doorgaans die, welke ons gegeven worden door de gevolgen der verkeerde handelwijze. De spreuk: “die niet hooren wil, moet voelen,” is waarheid. De beste vermaningen werken dikwijls niet half zoo veel uit als één enkele bittere ondervinding; maar men kan zich die bittere ondervinding besparen, door in tijds te luisteren naar de waarschuwingen, die uit liefde en belangstelling gegeven worden.’

FRITS, ELIZABETH en MARIA groeiden op, en hunne ouders hadden alle reden om zich te verblijden over de vorderingen en het goed gedrag hunner kinderen.